Original Article

Journal of
Village and Space Sustainable Development
2026, Vol.7, No.3, Serial No. 27, p. 161-190
https://doi.org/10.22077/vssd.2026.11133.1365

Prioritizing Poverty Reduction Strategies in the Rural Areas of Miyandoab County

Mohammad Valaei[1*], Mohsen Aghayari Hir[2]
1. Assistant Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Planning and Environmental Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran.
2. Associate Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Planning and Environmental Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran.
**Corresponding author, Email: mohammad.valaei@tabrizu.ac.ir*

Keywords:
Rural Poverty, Rural Development, Miyandoab County.

Received:
07/Apr/2026
Revised:
10/Jul/2026
Accepted:
18/Jul/2026

1. Introduction

According to recent global estimates, over 700 million people live in extreme poverty, the vast majority of whom reside in developing nations (World Bank, 2024; Bisiriyu et al., 2026). Approximately 40 percent of the global population faces financial deprivation and struggles to satisfy basic human needs, with rural populations bearing a disproportionate burden relative to urban areas (Wang et al., 2022). Indeed, the global rural poverty rate of 17.2 percent is more than three times that of urban centers (Bai, 2021). Consequently, formulating actionable strategies to eradicate rural poverty remains one of the most critical hurdles for policymakers striving toward sustainable development goals (Li et al., 2021). In Iran, Miyandoab County—situated in southern West Azerbaijan Province—exemplifies these challenges, having experienced declining agricultural performance alongside worsening poverty across its rural settlements. The region's traditional agrarian economy, which serves as the primary livelihood pillar, faces a severe downward trajectory driven by compounding environmental and structural crises. Recurrent droughts, acute water scarcity, the desiccation of Lake Urmia, depleting groundwater tables, and the loss of arable land have severely undermined the economic viability of farming. Concurrently, limited industrialization, a lack of income-generating service activities, high unemployment, and continuous rural-to-urban migration—which effectively displaces rather than solves poverty—have led to the depopulation of several villages. Compounded by inadequate investment incentives and fragmented governance, these conditions have exacerbated regional food insecurity and economic vulnerability. Addressing this complex crisis necessitates targeted, community-driven strategic interventions that mitigate environmental risks while fostering local economic resilience. To this end, the primary objective of this study is to formulate and prioritize sustainable poverty-reduction strategies in Miyandoab County by addressing the core research question: *Which strategic interventions can most effectively reduce rural poverty in Miyandoab County?*

2. Methodology

This study is applied in term of purpose and descriptive–analytical in method. Data were collected through documentary reviews and fieldwork. The geographical scope of the research is Miyandoab County in West Azerbaijan Province. The population included experts and local specialists, farmers, industrial workers, business owners, village administrators (dehyars), members of Islamic rural councils, and staff from relevant governmental agencies

(including the Imam Khomeini Relief Committee, the Agricultural Jihad Organization, the Welfare Organization, and the Housing Foundation). Using the grounded theory approach, 31 semi-structured interviews were conducted to identify the main strengths, weaknesses, opportunities, and threats related to rural poverty reduction in Miyandoab. Subsequently, the weighting and ranking of internal and external factors were carried out using the opinions of 16 participants, and the prioritization of strategies was determined based on the evaluations of 14 experts. Sampling at all stages was qualitative and purposive. Data analysis was performed using SWOT analysis and the Quantitative Strategic Planning Matrix (QSPM).

3. Findings

To identify the strengths, weaknesses, opportunities, and threats (SWOT) associated with poverty reduction strategies in the rural areas of Miyandoab County—across institutional, infrastructural–spatial, social, economic, and natural dimensions—the qualitative Grounded Theory Method was employed. Based on the semi structured interviews, 32 internal strengths, 28 internal weaknesses, 22 external opportunities, and 22 external threats were identified. Following the completion of the SWOT analysis and the ranking of internal and external factors, the study proceeded to examine the county's strategic positioning. The results indicated that in the rural areas of Miyandoab, the smaller strategic triangle (with final mean scores of 0.236 for strengths and 0.329 for threats) reflects the prioritization of competitive and diversification (ST) strategies for reducing rural poverty. Moreover, the findings highlighted several key strategies: systematic governmental support for entrepreneurs and business owners through streamlined administrative procedures and targeted financial credits; expansion of climate resilient smart agriculture as a viable foundation for attracting investors and enhancing rural economic dynamism; promotion of alternative cropping patterns (such as low water demand crops like saffron, pistachio, and hydroponic cultivation) to mitigate drought and reduce the impacts of declining water levels in Lake Urmia; and mobilizing governmental backing and private sector investment to develop service based and tourism related employment opportunities aimed at reducing youth migration from rural areas. These were identified as the most effective strategies for alleviating rural poverty in Miyandoab County.

4. Discussion and Conclusion

The empirical findings indicate that poverty reduction strategies in Miyandoab County span economic (47.8%) , institutional and infrastructural–spatial (34.8%) , social (13%) , and natural (4.3%) dimensions, with economic interventions playing the predominant role. Specifically, the highest-prioritized strategies encompass: establishing systematic public support for micro-entrepreneurs by streamlining administrative procedures and granting targeted financial credits (attractiveness score: 2.47); expanding climate-resilient smart agriculture to attract investment (2.45); promoting drought-tolerant crop diversification—such as saffron, pistachio, and hydroponic systems—to mitigate Lake Urmia's desiccation (2.40); mobilizing public-private investments in rural services and eco-tourism to curb youth out-migration (2.39); modernizing agricultural and horticultural mechanization integrated with regional processing hubs (2.32); expanding industrial and semi-industrial livestock operations through accessible concessionary loans (2.29); and leveraging Miyandoab's transit corridor status to develop local service sector opportunities (2.27). Ultimately, achieving long-term rural poverty alleviation in the region necessitates a strategic shift from traditional farming toward climate-resilient production models (ST strategies), aggressive economic diversification into services and tourism (SO strategies), and robust institutional-financial support mechanisms (WO strategies) capable of strengthening regional economic resilience against persistent environmental shock and water scarcity.

How to cite this article:
Valaei, M., & Aghayari Hir, M. (2026) Prioritizing Poverty Reduction Strategies in the Rural Areas of Miyandoab County. *Village and Space Sustainable Development*, **7(3), 161-190.** https://doi.org/10.22077/vssd.2026.11133.1365

Copyright: © 2026 by the authors. Licensee Quarterly Journal of Village and Space Sustainable Development. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

مقاله پژوهشی

فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا

دوره ۷، شماره ۳، پیاپی ۲۷، پاییز ۱۴۰۵، صفحات ۱۹۰-۱۶۱
https://doi.org/10.22077/vssd.2026.11133.1365

اولویت‌بندی راهبردهای کاهش فقر در نواحی روستایی شهرستان میاندوآب

محمد ولائی[1*]، محسن آقایاری‌هیر[2]

۱. استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

۲. دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

* نویسنده مسئول، ایمیل: *mohammad.valaei@tabrizu.ac.ir*

واژگان کلیدی:
فقر روستایی، توسعه روستایی، شهرستان میاندوآب.

تاریخ ارسال:
۱۴۰۵/۰۱/۱۸

تاریخ بازنگری:
۱۴۰۵/۰۴/۱۹

تاریخ پذیرش:
۱۴۰۵/۰۴/۲۷

چکیده:

شکاف موجود در ادبیات کاهش فقر روستایی اغلب ناشی از تمرکز بیش از حد بر مدل‌های کلان اقتصادی است، درحالی‌که تأثیر متقابل استراتژی‌های بومی محلی و منطقه‌ای بر پویایی فقر در اقلیم‌های خاص همچنان نیازمند تحلیل عمیق است. در این راستا، پژوهش حاضر باهدف تحلیل و اولویت‌بندی راهبردهای کاهش فقر در نواحی روستایی تدوین و از لحاظ هدف از نوع کاربردی، از نظر ماهیت و روش توصیفی-تحلیلی است. برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات از مطالعات اسنادی و میدانی استفاده گردید. قلمرو جغرافیایی، شهرستان میاندوآب در استان آذربایجان غربی است. جامعه آماری پژوهش کارشناسان، خبرگان محلی، دهیاران، شوراهای اسلامی، مسئولین ادارات و غیره بودند که با روش نظریه مبنایی و انجام ۳۱ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته مهم‌ترین قوت‌ها، ضعف‌ها، تهدیدها و فرصت‌ها شناسایی و از نظرات ۱۶ و ۱۴ نفر به ترتیب جهت رتبه-بندی عوامل داخلی و خارجی و اولویت‌بندی راهبردهای کاهش فقر استفاده شد. برای تجزیه-وتحلیل داده‌ها از تحلیل SWOT و ماتریس QSPM استفاده شد. یافته‌ها نشان داد موقعیت استراتژیک شهرستان در نقطه راهبردی رقابتی - تنوع (ST) قرار دارد؛ بدین معنا که باوجود تهدیدهای محیطی، نقاط قوت داخلی شهرستان امکان بهره‌برداری از فرصت‌های توسعه‌ای را فراهم می‌سازد. همین‌طور، مهم‌ترین راهبردهای کاهش فقر در این شهرستان عبارت‌اند از ۱)حمایت نظام‌مند دولت از کارآفرینان و صاحبان کسب‌وکارهای کوچک روستایی از طریق تسهیل فرایندهای پیچیده اداری و اعطای اعتبارات مالی هدفمند؛ ۲)گسترش کشاورزی هوشمند و مقاوم به تغییرات اقلیمی به‌عنوان زمینه‌ای مناسب برای جذب سرمایه‌گذاران و تقویت پویایی اقتصادی روستاها؛ ۳)ترویج الگوی کشت جایگزین (محصولات با نیاز آبی اندک نظیر زعفران، پسته و غیره) به‌منظور مقابله با خشکسالی و آثار منفی خشکی دریاچه ارومیه؛ ۴)جلب حمایت دولت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی برای توسعه مشاغل خدماتی و گردشگری.

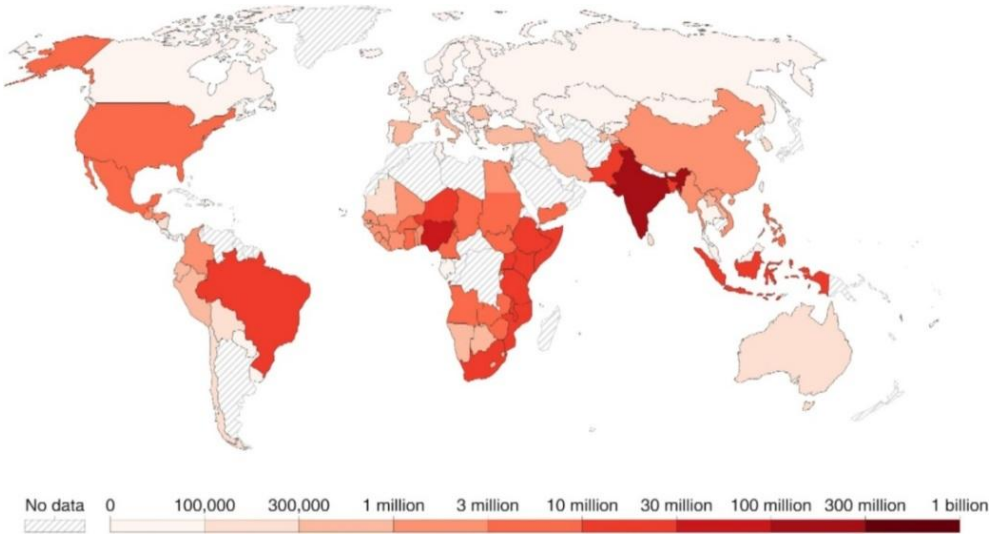
۱–مقدمه

فقر و گرسنگی یک چالش مداوم جهانی (لی و ژو[1]، ۲۰۲۶، ۱) و یکی از مبرم‌ترین و اساسی‌ترین مسائلی است که توسعه بسیاری از کشورهای جهان، به‌ویژه در مناطق کمتر توسعه یافته را با مشکلات اساسی مواجه کرده است (آقایاری‌هیر و ولائی، ۱۴۰۰الف، ۷۶). روندهای تاریخی نشان می‌دهد که در دهه ۱۹۸۰ و آغاز دهه ۱۹۹۰، میزان فقر، نابرابری و بیکاری در بسیاری از دولت‌های محافظه‌کار و نیز کشورهای در حال توسعه به شکلی قابل توجه افزایش یافت و در اوایل دهه ۹۰ میلادی به بالاترین سطح خود رسید (ورا–توسکانو[2] و همکاران، ۲۰۲۰، ۱). همین شرایط موجب شد بانک جهانی این دوره را «دهه فراموشی تهیدستان» بنامد (افتخاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۸۱). از این‌رو، توجه جهانی به مسئله کاهش فقر، به‌ویژه در کشورهای توسعه‌نیافته، بیش از پیش جلب شد و ریشه‌کن‌سازی تمامی اشکال فقر در همه نقاط جغرافیایی، به‌عنوان نخستین هدف از مجموعه اهداف توسعه پایدار سازمان ملل برای افق ۲۰۳۰ تعیین گردید (لِنگ و همکاران[3]، ۲۰۲۱، ۸۹۱؛ کونجوروَتی و همکاران[4]، ۲۰۲۴، ۱). در پی این وضعیت، دولت‌ها و پژوهشگران در سطح جهانی به جست‌وجوی راهبردهای کارآمد برای مقابله با فقر پرداختند و این مسئله به‌عنوان چالشی فراگیر در سطح بین‌المللی شناخته شد؛ به‌گونه‌ای که توجه بسیاری از نهادهای جهانی به لزوم کاهش آن، به‌ویژه در نواحی محروم، معطوف شده است (لِنگ و همکاران، ۲۰۲۱، ۸۹۱). به طوری که، در راستای کاهش فقر در تمام اشکال و ابعاد آن، همه کشورها و سیاست‌گذاران موظف شدند، طرح‌هایی را اجرا کنند که هدف آن رهایی بشریت از استبداد فقر و حرکت به سمت رفاه اجتماعی و برآورده کردن نیازهای روزانه خویش است (کونجوروَتی و همکاران، ۲۰۲۴، ۱). بنابراین، ریشه‌کنی و کاهش فقر، گامی حیاتی در فرآیند توسعه اجتماعی به‌ویژه برای کشورهای نوظهور به‌عنوان اولویت اصلی به‌شمار می‌رود (دانسو–آبّیم[5]، ۲۰۲۵، ۱).

در این راستا تلاش‌های زیادی توسط کشورها و سازمان‌های جهانی صورت گرفته و باوجود پیشرفت‌های قابل توجه در کاهش فقر در چند دهه گذشته، این موضوع همچنان یک مسئله پایدار است (داو و همکاران[6]، ۲۰۲۶، ۱). چنانچه، طبق شاخص فقر چندبعدی جهانی در سال ۲۰۲۴ که توسط برنامه توسعه سازمان ملل متحد[7] ارائه شد، حدود ۱/۱ میلیارد نفر در سال ۲۰۲۴ هنوز در فقر شدید زندگی می‌کردند که اکثریت آنها در کشورهای در حال توسعه متمرکز هستند (یو. ان. دی. پی[8]، ۲۰۲۴). همین‌طور، طبق اعلام بانک جهانی (۲۰۲۴)، بیش از ۷۰۰ میلیون نفر (۸/۵ درصد از جمعیت جهان) در فقر شدید (کمتر از ۲/۱۵ دلار در روز) زندگی می‌کنند (بانک جهانی[9]، ۲۰۲۴). لذا، آمارهای مختلف نشان می‌دهد، تعداد زیادی از مردمِ کشورهای درحال‌توسعه، به شدت با فقرِ شدید روبه‌رو بوده و درصد قابل‌توجهی از آن‌ها پایین‌تر از خط فقر جهانی اعلامی توسط بانکِ جهانی زندگی می‌کنند (شکل ۱) (بیسریوا[10] و همکاران، ۲۰۲۶، ۲). لذا، شناسایی عوامل و سازوکارهای مؤثر برای کاهش فقر همچنان یک نگرانی اساسی برای سیاست‌گذاری و تحقیقات علمی است و رسیدگی به فقر و جلوگیری از بازگشت فقر به خانوارهایی که از آن رهایی یافته‌اند، از اهمیت حیاتی برخوردار می‌باشد.

---

[1]- Li and Zhu
[2]- Vera-Toscano
[3]- Leng et al
[4]- Kuntjorowati et al
[5]- Danso-Abbeam
[6]- Du et al
[7]- United Nations Development Programme
[8]- UNDP
[9]- World Bank
[10]- Bisiriyu

شکل ۱– پراکنش فضایی تعداد افراد درگیر با فقر شدید در سطح جهان

(مأخذ: بانک جهانی پلتفرم فقر و نابرابری[1]، ۲۰۲۴)

بررسی‌ها نشان می‌دهد، حدود ۴۰ درصد از جمعیت جهان از نظر مالی محروم بوده و با مشکلاتی در تأمین نیازهای اساسی مواجه هستند و این میزان در مناطق روستایی حتی بیشتر از مناطق شهری است (وانگ[2] و همکاران، ۲۰۲۲، ۱). چنانچه، در سطح جهان، نرخ فقر در مناطق روستایی ۱۷/۲ درصد است که بیش از سه برابر بیشتر از مناطق شهری می‌باشد (بی، ای، آ[3]، ۲۰۲۱، ۱۰۸۱). لذا، یکی از مهم‌ترین دشواری‌هایی که سیاست‌گذاران در مسیر دستیابی به توسعه پایدار با آن روبه‌رو هستند، یافتن راهی مؤثر برای مقابله و پایان‌بخشی به فقر در نواحی روستایی محروم است (لی[4]، ۲۰۲۱، ۹۴۳). فقرای روستایی شامل آن بخش از جمعیت هستند که حداقل نیازهای اساسی زندگی و بقایشان با حفظ عزت نفس و منزلت انسانی تأمین نشده و فقر در جامعه روستایی از چنان گستردگی و عمقی برخوردار است که فقر و زندگی ساده روستایی همزاد پنداشته می‌شوند (آقایاری‌هیر و ولائی، ۱۴۰۰ب، ۳). همین‌طور، در غالب کشورهای درحال توسعه، واژه «فقر» با واژگان «روستا» و «کشاورزی» قرابت زیادی پیدا کرده، به گونه‌ای که در این کشورها، روستا و کشاورزی، تداعی‌گر فقر و محرومیت می‌باشند (صدرموسوی و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۹۴) و کسانی که در این نواحی زندگی می‌کنند، منزوی و پراکنده بوده و به خدمات اجتماعی–اقتصادی و دیگر خدمات دسترسی زیادی ندارند (محمدی‌یگانه و ولائی، ۱۳۹۳، ۲۳۴). بنابراین، تدوین استراتژی‌ها و راهکارهای قابل اجراء در جهت کاهش و تسکین فقر در نواحی روستایی از ضروریات توسعه است. از این‌رو، همواره جستجوی راهکارهایی جهت کاهش نابرابری و فقر از مقولات مورد بحث کارشناسان بوده و به‌عنوان بخشی از اهداف اصلی توسعه روستایی تلقی می‌شود.

شهرستان میاندوآب در جنوب استان آذربایجان غربی، یکی از قطب‌های کشاورزی این استان به شمار می‌رود. این شهرستان در طی چند دهه گذشته با مشکل کاهش عملکرد بخش کشاورزی، گسترش فقر و محرومیت در نواحی روستایی خود مواجه شده است. به‌طوری‌که نتایج پژوهشی توسط صدرموسوی و همکارانش (۱۳۹۸) نشان داد، ۷۶/۳۲ درصد روستاهای نمونه این شهرستان از نظر وجود فقر روستایی در سطح شدید و خیلی شدید قرار داشتند. در طی سال‌های اخیر، اقتصاد کشاورزی (سنتی) این شهرستان که شالوده اقتصاد روستایی آن را نیز شامل می‌شود، در اثر مشکلات مختلف

[1]- World Bank Poverty and Inequality Platform
[2]- Wang
[3]- BAI
[4]- Li

(کم‌آبی، کاهش راندمان تولیدات، درآمدزا نبودن و ...)، روند نزولی گرفته و در کنار آن؛ بروز خشکسالی و کم‌آبی، خشک شدن آب دریاچه ارومیه (ولائی و همکاران، ۱۳۹۹، ۲۵) و رودخانه‌های زرینه‌رود و سیمینه‌رود (سال ۱۴۰۴)، افت شدید آب‌های زیرزمینی، خشک شدن برخی از اراضی و باغات، نداشتن صرفه اقتصادی بخش کشاورزی، عدم گسترش صنعت و مشاغل خدماتی درآمدزا، گسترش بیکاری و جابجایی و مهاجرت‌های روستاییان به شهرها (جابجایی فقر)، خالی از سکنه شدن برخی از روستاها شده است. در کنار آن، عدم انگیزه کافی برای سرمایه‌گذاری در روستاها و مدیریت نادرست، زمینه‌ساز گسترش فقر و بیکاری و عدم امنیت غذایی در این شهرستان شده و نیازمند اتخاذ استراتژی و راهکارهایی است تا بتوان با کمک روستاییان از میزان مشکلات موجود کاسته و امید به ماندگاری روستاییان را افزایش داد. بنابراین، هدف از تحقیق حاضر، اولویت‌بندی راهبردهای کاهش فقر در نواحی روستایی شهرستان میاندوآب است و تلاش دارد پاسخ مناسب به دست آورد که کدام راهبردها می‌تواند زمینه‌ساز کاهش فقر روستایی در شهرستان میاندوآب گردد؟

۲- بنیان نظریه‌ای

کمبود درآمد برای دسترسی به ضروریات اساسی زندگی، کمبود منابع و امکانات لازم برای مشارکت در فعالیت‌های مختلف، نداشتن توان لازم برای رعایت آداب و رسوم در اجتماع و دسترسی نداشتن به رژیم‌های غذایی مورد تایید جامعه را فقر می‌گویند. به بیان دیگر، فقر به معنای ناتوانی در برآوردن نیازهای اساسی زندگی تعریف شده است (آقایاری و ولائی، ۱۴۰۰ج، ۴). همین‌طور، فقر به معنای کمبود لباس، غذا، سرپناه، اقتصاد، بهداشت و آموزش است که مانع از دسترسی افراد به آموزش و مراقبت‌های بهداشتی با کیفیت می‌شود و توانایی آنها را برای پس‌انداز پول محدود می‌کند (کونتجورواتی[1] و همکاران، ۲۰۲۴، ۴؛ آدتورو[2] و همکاران، ۲۰۲۲، ۲). طبق گفته‌های آلکایر و فانگ[3]، تعریف اولیه فقر در بافت متعارف، فقر درآمدی است، وضعیتی که در آن افراد یا خانواده‌ها خود را در شرایطی می‌بینند که درآمدشان برای تأمین نیازهای اساسی‌شان کافی نیست (آلکایر و فانگ، ۲۰۱۹، ۲۶). پویایی فقر و جامعه بر چگونگی تغییر ایده فقر در طول زمان تأثیر گذاشته و آن را از صرفاً اقتصادی به چندبعدی تبدیل کرده است. به‌گفته سن[4] (۱۹۹۳)، فقر فقط کمبود پول نیست؛ بلکه از دست دادن توانایی تأثیرگذاری بر اقتصاد، مقاومت در برابر خطرات و بهره‌مندی از امکانات نیز هست (دانسو-آبِیم[5]، ۲۰۲۵، ۱). بانک جهانی، فقر را به‌عنوان یک مفهوم پیچیده تعریف می‌کند که درآمد و مصرف کم، دستاوردهای آموزشی ناکافی، سلامت و پیامدهای تغذیه‌ای ضعیف، کمبود خدمات ضروری و محیط زندگی نامطلوب را با هم ترکیب می‌کند (بانک جهانی[6]، ۲۰۲۱). همین‌طور، در ادبیات مربوط به فقر، دو نوع تعریف از این پدیده وجود دارد: تک‌بعدی و چندبعدی. بر اساس نظر طرفداران فقر تک‌بعدی، فقر به محرومیت اجتماعی و تبعیض افراد و خانوارهای خاص یا ناتوانی خانوارها در کسب درآمد/خرج کردن طبق آستانه‌های تعیین‌شده در جامعه یا ناتوانی خانوارها در دسترسی به رژیم غذایی مناسب/فرصت‌ها و امکانات اجتماعی-اقتصادی مرتبط اشاره دارد. در همین حال، طرفداران فقر چندبعدی، فقر را به‌عنوان شرایطی تعریف می‌کنند که خانوارها را در معرض محرومیت‌های همزمان در چندین جنبه از رفاه، عمدتاً آموزش، سلامت و استانداردهای زندگی قرار می‌دهد (اونییریچی و دیپکا[7]، ۲۰۲۵، ۲).

[1]- Kuntjorowati
[2]- Adetoro
[3]- Alkire and Fang
[4]- Sen
[5]- Danso-Abbeam
[6]- World Bank
[7]- Onyeyirichi and Deepika

تحقیقات در مورد فقر عموماً یا بر بُعد واحد فقر درآمدی یا فقر چندبعدی متمرکز بوده است (وانگ[1]، ۲۰۲۱). هنگام مطالعه فقر درآمدی، محققان معمولاً بین فقر مطلق (شامل فقر معیشتی و فقر نیازهای اساسی) و فقر نسبی تمایز قائل می‌شوند. مفهوم فقر مطلق، به‌ویژه فقر معیشتی که از اوایل قرن بیستم مطرح شد، به‌عنوان وضعیتی تعریف می‌شود که در آن کل درآمد خانوار برای تأمین حداقل نیازهای ضروری برای حفظ رفاه جسمی اعضای آن، مانند غذا، پوشاک و مسکن، کافی نیست. تا اواسط قرن بیستم، عناصر تأمین اجتماعی (از جمله بهداشت، آموزش و امکانات فرهنگی) معیارهای فقر درآمدی را گسترش دادند تا نیازهای سرمایه اجتماعی و انسانی فقرا را در بر بگیرد و مفهوم نیازهای اساسی را ایجاد کنند (لی و ژو[2]، ۲۰۲۶، ۳). درحالی‌که فقر مطلق یک معیار رایج برای سنجش فقر است، فقر نسبی، در مقابل، در رابطه با توزیع کلی درآمد یا مصرف در یک جامعه تعریف می‌شود (کای[3] و همکاران، ۲۰۲۵). بنابراین، فقر مطلق، که به‌عنوان «فقر معیشتی» یا «فقر نیازهای اساسی» نیز شناخته می‌شود، به یک آستانه ثابت متکی است که نشان دهنده حداقل درآمد یا مصرف مورد نیاز برای بقای فیزیکی است، درحالی‌که فقر نسبی وضعیتی را نشان می‌دهد که در آن افراد یا خانوارها به طور قابل توجهی پایین‌تر از میانگین اجتماعی یا میانگین استاندارد زندگی قرار می‌گیرند و نابرابری‌ها در دسترسی به منابع را برجسته می‌کنند (لی و ژو، ۲۰۲۶، ۳).

یکی از مهم‌ترین مسائلی که در موضوعات فقر و محرومیت بسیار بدان توجه می‌شود، راهکارهای کاهش فقر است. کاهش فقر و توسعه به شدت در هم تنیده شده‌اند (ابوانگا کیک[4] و همکاران، ۲۰۲۶، ۴). به‌طوری‌که، کاهش فقر نیازمند ترکیبی از رویکردهای متفاوت است که شامل طرح‌های مبتنی بر جامعه محلی نیز می‌شود (انزابایزو[5] و همکاران، ۲۰۲۴، ۳). لذا در ادامه به تعدادی از مهم‌ترین رویکردهای کاهش فقر در سکونتگاه‌های انسانی اشاره شده است:

۱) رشد اقتصادی: رشد اقتصادی در کاهش فقر نقش مهمی دارد (سردار شهرکی و اثنی‌عشری، ۱۴۰۴، ۴). مطالعات مختلفی در خصوص چگونگی کاهش فقر در کشورهای در حال توسعه انجام شده است که در اغلب آن‌ها رشد اقتصادی به‌عنوان راه‌حل اصلی کاهش فقر مورد تأکید قرار گرفته است. اما نابرابری و تأثیر آن بر رشد اقتصادی باعث طرح این سوال می‌شود که آیا فقرا همواره از رشد اقتصادی منتفع می‌شوند؟، فقر و نابرابری دو پدیده کاملاً متفاوت‌اند، اما به‌شدت به‌هم مرتبط هستند. در راستای رسیدن به کاهش فقر، نابرابری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، چرا که رشد اقتصادی به‌طور غیرمستقیم بر فقر تأثیر می‌گذارد که این اثر از طریق توزیع درآمدها است، چنان‌که در سطح معینی از نرخ رشد اقتصادی، نابرابری بیشتر منجر به نرخ کاهش فقر کمتری خواهد شد (لوپز[6]، ۲۰۰۵ به نقل از زارع چمازکی و همکاران، ۱۴۰۱، ۹۹).

۲) تنوع‌بخشی اقتصادی: یکی از مهم‌ترین راهکارهای کاهش فقر روستایی از دیدگاه اندیشمندان «رویکرد تنوع–بخشی اقتصاد روستایی» است (ایمای[7] و همکاران، ۲۰۱۵، ۴۹). چنانچه افزایش تنوع، پیچیدگی ذاتی سیستم را افزایش می‌دهد و از این طریق فرایندهای آن را تقویت می‌کند (کوچکی و همکاران، ۱۳۸۳، ۷۱). متنوع‌سازی اقتصاد روستایی این پتانسیل را دارد که با ایجاد سرمایه و اتخاذ روش‌های جدید تولید و افزایش تولید، آسیب–پذیری خانوارهای فقیر را کاهش داده و به‌عنوان بیمه در برابر خطرات کشاورزی عمل نموده و اتکای روستاییان به منابع طبیعی را کاهش داده و در نتیجه صورت هم زمان اطمینان افزایش درآمد و بهبود استانداردهای زندگی

[1]- Wan
[2]- Li and Zhu
[3]- Cai
[4]- Ebwanga Kake
[5]- Nzasabayezu
[6]- Lopez
[7]- Imai

را فراهم نماید (صدرموسوی و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۹۸). لازم به‌ذکر است، این رویکرد به یک استراتژی تولید درآمد برای خانوارهای روستایی در کشورهای در حال توسعه تبدیل شده است (آربونی و همکاران، ۱۴۰۲، ۶۰).

۳) معیشت پایدار: رویکرد معیشت پایدار اواخر دهه ۱۹۸۰، به‌عنوان رویکردی جدید به توسعه روستایی و باهدف کاهش و ریشه‌کنی فقر روستایی مطرح گردید. در رویکرد مذکور، بر طرز تفکری جامع درباره کاهش فقر و توسعه روستایی تأکید شده است (شکور و بهرامی، ۱۳۹۳، ۳). این رویکرد، بهترین روش برای پرداختن به مسائل فقر و توانمندسازی فقرا بوده و در واقع سعی دارد مشکل فقر و آسیب‌پذیری خانوارهای را بر محوریت انسان حل کند (ایزدی و همکاران، ۱۴۰۲: ۸۶). همین‌طور در این رویکرد، بر نقش دارایی‌ها و سرمایه‌های جامعه در اشکال متعدد، به‌عنوان عاملی مؤثر در کاهش فقر از طریق کاهش آسیب‌پذیری و شوک‌ها و ایجاد انگیزه و فرصت‌های مناسب تأکید شده است (عینالی و همکاران، ۱۳۹۶، ۱۱۵).

۴) بانک توسعه آسیا نیز دو راهبرد مهم برای کاهش فقر و نابرابری ارائه کرده که عبارت‌اند از: ۱) رشد اقتصادی پایدار به نفع فقرا (حادیج و بن ریجب[1]، ۲۰۱۵، ۷۰۵)، ۲) توسعه اجتماعی شامل توسعه سرمایه انسانی و اجتماعی و حمایت اجتماعی و مدیریت اقتصاد کلان و حکمرانی‌خوب (صدرموسوی و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۹۸).

علاوه بر رویکردهای مطروحه، در جدول ۱ برخی از مهم‌ترین راهبردها و راهکارهای کاهش فقر به‌خصوص در مناطق روستایی که مورد تأکید اندیشمندان مختلف قرار گرفته، آورده شده است.

جدول ۱– برخی از راهبردها و راهکارهای کاهش فقر از دیدگاه اندیشمندان مختلف

بعد	رویکردها	توضیحات
اقتصادی	توسعه بخش کشاورزی	کشاورزی با افزایش دستمزدها و مشاغل، کاهش قیمت مواد غذایی و ایجاد اثرات چند برابری در سایر بخش‌ها، نقش حیاتی در کاهش فقر در سراسر جهان ایفا می‌کند (بانک جهانی[2]، ۲۰۲۲). تحقیقات نشان می‌دهد که رشد بخش کشاورزی دو تا سه برابر بیشتر از رشد در سایر بخش‌ها، به‌ویژه در فقیرترین کشورها، بر کاهش فقر تأثیر می‌گذارد (حسین[3]، ۲۰۲۴، ۱).
	تنوع بخشی اقتصاد روستایی	یکی از مهم‌ترین راهکارهای کاهش فقر روستایی «رویکرد تنوع‌بخشی اقتصاد روستایی» است. متنوع‌سازی اقتصاد روستایی یک استراتژی است که معمولاً برای مقابله با شوک‌های اقتصادی و زیست‌محیطی اعمال و ابزاری برای کاهش فقر، ایجاد اشتغال و درآمد، مبارزه با فساد و بهبود کیفیت نهادی و کیفیت زندگی مردم و رشد اقتصاد پایدار به‌شمار می‌رود (ولائی، ۱۳۹۸؛ صدرموسوی و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۹۸).
	جذب سرمایه‌گذاری خارجی	سازمان‌های بین‌المللی مانند؛ سازمان ملل متحد، بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول، همراه با دولت‌های ملی، مدت‌هاست که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) را به‌عنوان ابزاری قدرتمند برای کاهش فقر ترویج کرده‌اند. این حمایت مبتنی بر نظریه‌های بنیادی رشد اقتصادی و تجارت بین‌المللی است که FDI را نه تنها منبع سرمایه و اشتغال خارجی، بلکه محرک توسعه اقتصادی نیز می‌دانند (اوموالی و ویا[4]، ۲۰۲۶، ۲).
	اعطای اعتبارات	افزایش دسترسی به خدمات مالی و اعتباری می‌تواند به گروه‌های به حاشیه رانده شده و محروم کمک کند تا وضعیت اقتصادی خود را بهبود بخشند و نابرابری درآمدی را کاهش دهند. این امر به نوبه خود، توزیع منابع و فرصت‌ها را عادلانه‌تر خواهد ساخت (صدرموسوی و همکاران، ۱۳۹۹؛ أسوما[5]، ۲۰۲۵، ۱).
	تغییر الگوی کشت	مهم‌ترین استراتژی‌های کاهش فقر روستایی در شهرستان چهاربرج عبارت‌اند از؛ توسعه محصولات با نیاز آبی کم و رعایت الگوی بهکاشت، کشت زعفران در جهت توسعه کشاورزی و خوداشتغالی، ایجاد کسب‌وکارهای جدید و ... است (آقایاری‌هیر و ولائی، ۱۴۰۰الف).

[1]- Hadj and Ben Rejeb
[2]- World Bank
[3]- Hossain
[4]- Umwali and Wei
[5]- Osuma

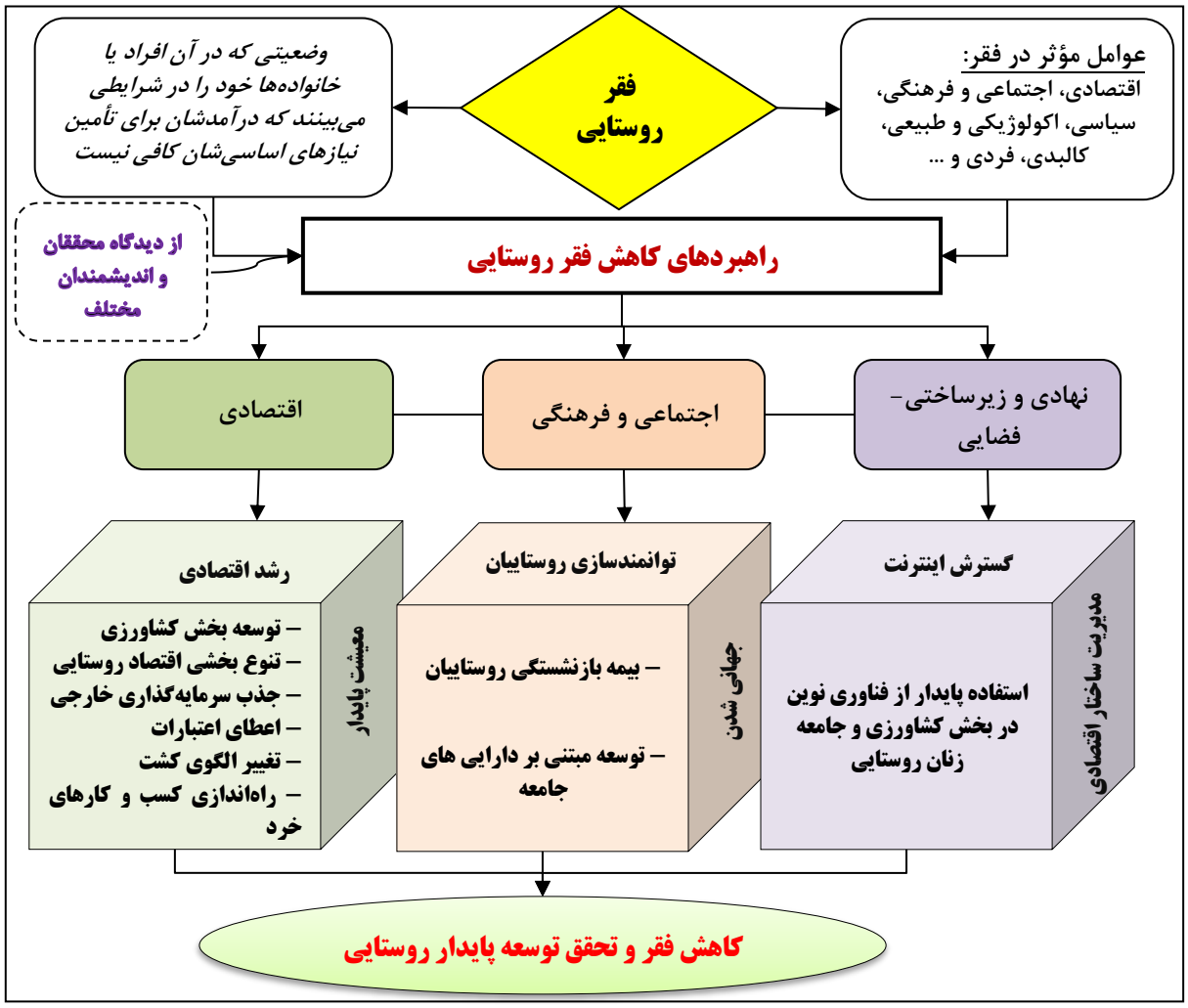
بعد	رویکردها	توضیحات
	راه‌اندازی کسب و کارهای خرد	توسعه صنایع پایین دست معدن و پتروشمی و برندسازی صنایع دستی، ایجاد و توسعه کسب و کارهای کوچک، توسعه گردشگری با تاکید بر توسعه خانه‌های بوم گردی و ایجاد و توسعه کارگاه‌های فرآوری محصولات دامی (لبنیاتی) و توسعه دامپروری مهم‌ترین راهبردهای کاهش فقر در مناطق روستایی و عشایری شهرستان باروق به شمار می‌روند (آقایاری‌هیر و ولائی، ۱۴۰۰ب).
اجتماعی	بیمه بازنشستگی روستاییان	بیمه بازنشستگی، با توجه به ویژگی‌های فراگیر و پوشش کامل خود، قادر است سطح درآمد سالمندان روستایی را ارتقا داده و به‌طور مؤثری شیوع، عمق و شدت فقر در این گروه را کاهش دهد. این بیمه با کم کردن تأثیر عدم قطعیت‌هایی مانند فقر و بیماری بر این جمعیت، به حفظ ثبات و عدالت اجتماعی کمک و شکاف درآمدی میان مناطق شهری و روستایی و شکاف درآمدی در میان خود سالمندان روستایی را کاهش می‌دهد (ژو و لی[1]، ۲۰۲۵، ۳).
	توسعه مبتنی بر دارایی‌های جامعه	در بلندمدت، «توسعه مبتنی بر دارایی جامعه» خود را به‌عنوان رویکردی مؤثرتر و کارآمدتر نشان داده است، زیرا با بسیج دارایی‌های موجود، به ذی‌نفعان کمک می‌کند تا از نظر اقتصادی خودکفا شوند و چرخه فقر را با دسترسی به دارایی‌های ملموسی مانند؛ زمین، آب، مواد معدنی یا سرمایه فیزیکی نظیر ماشین‌آلات مدرن، املاک و یا پول به‌دست آمده از کار به‌عنوان حقوق یا وام‌های بانکی، بشکنند (ارومبان و دی وریس[2]، ۲۰۲۴، ۱).
	جهانی شدن	جهانی‌شدن می‌تواند مسیرهای بالقوه‌ای برای کاهش فقر ایجاد کند؛ از جمله از طریقِ همگرا شدنِ اقتصادها، انتقال فناوری و باز شدنِ بازارها. با این حال، مزایای آن نه به‌طور خودکار و نه به‌طور یکسان میان کشورها توزیع می‌شود؛ چرا که میزان تأثیر جهانی‌شدن بر فقر، به سیاست‌های داخلی مکمل، کیفیت نهادی و سرمایه‌گذاری‌های هدفمند در حوزه سرمایه انسانی بستگی دارد (بیسریو[3] و همکاران، ۲۰۲۶، ۱)
	توانمندسازی روستاییان	توانمندسازی روستاییان، با محوریت ارتقای تولید و مصرف، فراهم کردن ابزار معیشت پایدار و افزایش درآمد آن‌ها از طریق ایجاد کسب‌وکارهای خرد و مشارکت فعال زنان، نقشی حیاتی در کاهش پایدار فقر روستایی ایفا می‌کند (صدرموسوی و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۹۸).
نهادی و زیرساختی- فضایی	گسترش اینترنت	انتشار اینترنت می‌تواند نابرابری درآمد را از طریق چند کانال کاهش دهد. ۱) امکان انتشار سریع اطلاعات بازار کار را فراهم و افراد بیشتری به مشاغل بهتر دسترسی پیدا می‌کنند. ۲) آموزش آنلاین را تسهیل و محتوای با کیفیت را به افراد در مناطق دور افتاده ارائه و انتشار دانش را بهبود می‌بخشد. ۳) متخصصان صنعت را به هم متصل و تبادل دانش در مورد روندهای بازار و فرصت‌های سودآوری را ارتقا می‌دهد (یوکتا[4] و همکاران، ۲۰۲۵، ۱).
	استفاده از فناوری نوین در کشاورزی	استفاده از فناوری‌های نوین کشاورزی به‌ویژه در بین زنان روستایی می‌تواند توسعه پایدار را تقویت و فقر را کاهش دهد. در کشورهای درحال‌توسعه، پذیرش و به‌کارگیری پایدار این فناوری‌ها باید موضوع اصلی پژوهش‌های کشاورزی و برنامه‌های ترویج و آموزش قرار گیرد (موزومدار[5] و همکاران، ۲۰۲۵، ۲).
	مدیریت ساختار اقتصادی	مدیریت و تغییرات در ساختار اقتصاد، مسیر رشد اقتصادی و میزان کاهش فقر را تعیین می‌کند. اگر این تحول ساختاری شامل انتقال منابع از فعالیت‌های اقتصادی سنتی به مدرن باشد، افزایش کلی در درآمد را در پی خواهد داشت. این فرایند، که مک‌میلان و رودریک[6] (۲۰۱۱) آن را «تغییر ساختاری تقویت‌کننده رشد» نامیده‌اند، باعث انتقال نیروی کار به بخش‌های پردرآمدتر شده و در نتیجه رفاه اقتصادی آنها را بهبود می‌بخشد (ارومبان و دی وریس، ۲۰۲۴، ۱).

(مأخذ: مطالعات کتابخانه‌ای، ۱۴۰۴)

بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که کاهش فقر حاصل تعامل هم‌زمان مجموعه‌ای از راهبردهای اقتصادی، اجتماعی و زیرساختی- نهادی است. مطالعات پیشین بر نقش برجسته رشد بخش کشاورزی، تنوع‌بخشی اقتصاد روستایی، جذب سرمایه‌گذاری خارجی، توسعه کسب‌وکارهای خرد و ارتقای دسترسی به اعتبارات در بهبود معیشت خانوارها تأکید کرده‌اند. در کنار این عوامل، بیمه‌های اجتماعی، توانمندسازی روستاییان و رویکردهای مبتنی بر دارایی‌های جامعه به‌عنوان

[1]- Zhou and Li
[2]- Erumban and Vries
[3]- Bisiriyu
[4]- Yokota
[5]- Mozumdar
[6]- McMillan and Rodrik

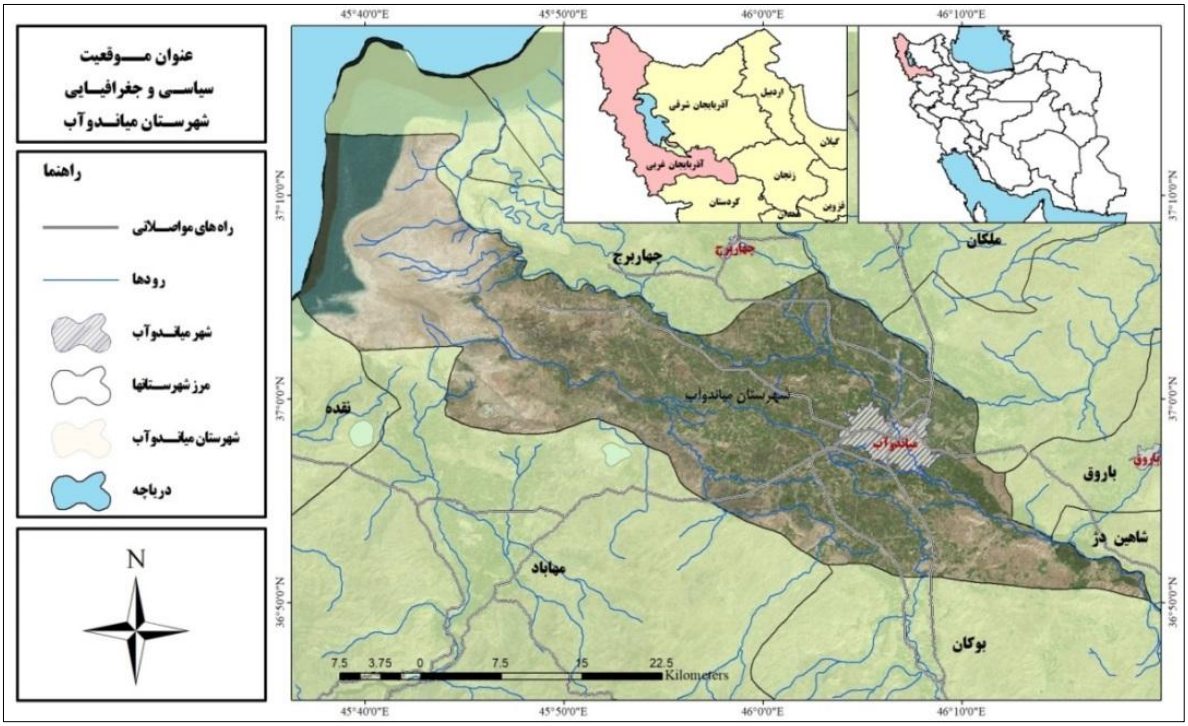
سازوکارهای مؤثر در تقویت تاب‌آوری اجتماعی و کاهش پایدار فقر معرفی شده‌اند. همچنین گسترش اینترنت، استفاده از فناوری‌های نوین کشاورزی و مدیریت ساختار اقتصادی از منظر زیرساختی- نهادی نقش مهمی در ایجاد فرصت‌های درآمدی جدید دارند. باوجود این، مرور انتقادی ادبیات پژوهش حاکی از آن است که مطالعات موجود عمدتاً با رویکردهایی جزیره‌ای و تک‌بعدی انجام شده‌اند؛ به‌گونه‌ای که فقدان یک چارچوب تحلیلی یکپارچه برای درک تعاملات پیچیده میان دارایی‌های نهادی، زیرساختی، اجتماعی و اقتصادی در بسترهای جغرافیایی درگیر با تنش‌های محیطی (نظیر حوضه آبریز دریاچه ارومیه)، به‌وضوح احساس می‌شود. پژوهش حاضر باهدف پر کردن این شکاف علمی، نوآوری خود را نه در صرفِ مطالعه موردی در شهرستان میاندوآب، بلکه در دو سطح تعریف می‌کند: نخست، اتخاذ رویکردی جامع‌نگر که با ادغام متغیرها و شاخص‌های متنوع، راهبردهای کاهش فقر را در مناطق آسیب‌پذیر روستایی شناسایی می‌کند. دوم، بهره‌گیری از یک چارچوب متدولوژیک ترکیبی (تلفیق نظریه مبنایی و مدل‌سازی کمی QSPM) که خلأ موجود در تبدیل کدهای کیفی به راهبردهای عملیاتی و اولویت‌بندی‌شده را پوشش داده و سطح تحلیل را از توصیف صرف، به «تجویز راهبردی» ارتقا می‌دهد. در نهایت، ارزش افزوده این پژوهش در ارائه الگویی بومی است که با برخورداری از قابلیت انتقال‌پذیری، بستر مناسبی برای سیاست‌گذاری در سایر مناطق روستایی با شرایط اقلیمی و ساختار معیشتی مشابه در حوضه آبریز دریاچه ارومیه فراهم می‌آورد (شکل ۲).

شکل ۲– مدل مفهومی تحقیق

۳- روش، تکنیک‌ها و قلمرو

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی-توسعه‌ای و از حیث ماهیت و روش، توصیفی—تحلیلی است. برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز از مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی (مشاهده، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و پرسشنامه) استفاده شد. قلمرو جغرافیایی، شهرستان میاندوآب از استان آذربایجان غربی است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ مرکز آمار ایران این شهرستان دارای ۶۸۷۱۴ خانوار و ۲۲۵۳۴۵ نفر جمعیت و ۲۱۷۴ کیلومتر مربع وسعت و یکی از کانون‌های مهم تولیدات کشاورزی در استان و شمال غرب کشور است (شکل ۳). در این پژوهش، برای شناسایی شناسایی و اولویت‌بندی راهبردهای کاهش فقر روستایی در شهرستان میاندوآب از دیدگاه کارشناسان و خبرگان محلی، کشاورزان، صنعت‌گران، صاحبان مشاغل و کسب‌وکارها، دهیاران، اعضای شوراهای اسلامی، کارشناسان فرمانداری و بخشداری‌ها و نیز کارکنان ادارات مرتبط (از جمله کمیته امداد امام خمینی (ره)، جهاد کشاورزی، بهزیستی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی) به‌عنوان جامعه‌آماری بهره گرفته شد. با توجه به ماهیت چندمرحله‌ای تحقیق، فرآیند اجرا و نمونه‌گیری در سه گام متوالی سازمان‌دهی شد که در ادامه به آنها اشاره شده است.

شکل ۳- موقعیت جغرافیایی شهرستان میاندوآب در استان و کشور

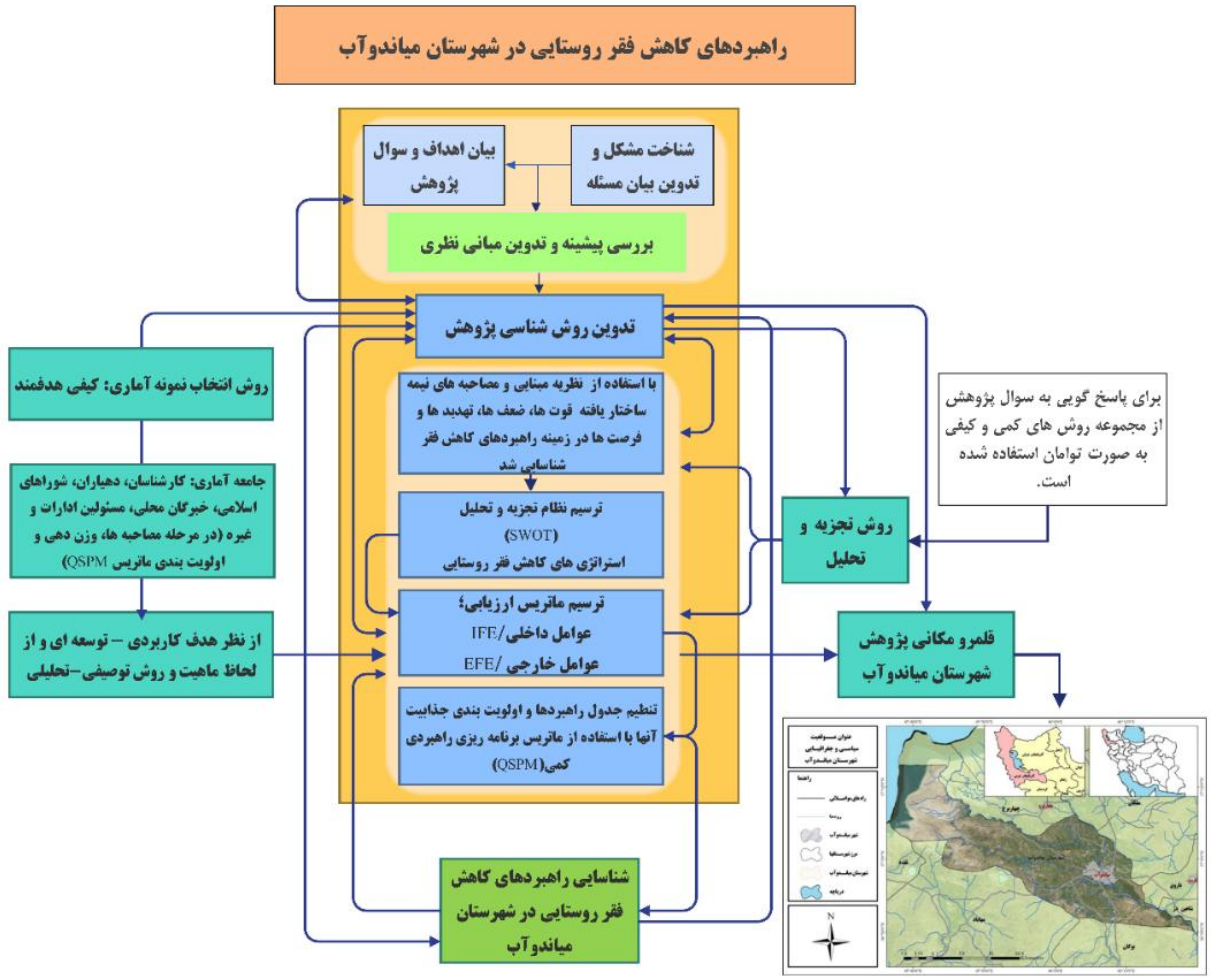
در مرحله اول، برای استخراج دقیق قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای مؤثر بر فقر روستایی، از رویکرد کیفی نظریه مبنایی[1]، استفاده شد. داده‌ها از طریق انجام ۳۱ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته (با میانگین زمان ۴۵ تا ۷۰ دقیقه) گردآوری شدند. فرآیند نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند و گلوله‌برفی تا دستیابی به «اشباع نظری» ادامه یافت. تجزیه‌وتحلیل داده‌ها هم‌زمان با گردآوری آنها و با روش استراس و کوربین با کدگذاری سه مرحله‌ای آزاد (استخراج مفاهیم اولیه و کدهای مفهومی)، محوری (دسته‌بندی کدها در چهار بعد اصلی) و گزینشی (تبیین روابط میان مقولات و شکل‌دهی به الگوی نهایی پژوهش) انجام گرفت. برای ارتقای اعتبار و قابلیت اعتماد داده‌ها، از تکنیک‌هایی همچون مطالعه مکرر، مقایسه داده‌ها،

[1]- Grounded Theory

خلاصه‌سازی و دسته‌بندی اطلاعات بدون تغییر در محتوای اصلی استفاده گردید. همچنین، معیارهای قابلیت تأیید، اعتبارپذیری و اعتماد برای تضمین صحت علمی و استحکام تحلیل کیفی به‌کار گرفته شد.

در مرحله دوم نیز، مقولات استخراج شده از گام کیفی مبنای تشکیل ماتریس SWOT قرار گرفتند. به‌منظور کمی‌سازی یافته‌ها و تعیین وزن عوامل در قالب ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE[1]) و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE[2])، از نظرات ۱۶ نفر از خبرگان مرحله اول که دارای تخصص تحلیلی و آگاهی کافی و لازم بودند، استفاده شد. تغییر تعداد مشارکت‌کنندگان در این مرحله ناشی از تغییر رویکرد از «تولید داده‌های گسترده» به «تمرکز بر پنل تخصصی» جهت ارزیابی دقیق شاخص‌ها بود. در نهایت، نتایج در ماتریس تدوین استراتژی‌ها تلفیق گردید و چهار نوع راهبرد اصلی شامل استراتژی تهاجمی (SO)، محافظه‌کارانه (WO)، رقابتی یا تنوع‌گرا (ST) و تدافعی (WT) استخراج و تدوین گردید. انتخاب روش SWOT در این پژوهش به‌دلیل قابلیت آن در صورت‌بندی اولیه راهبردهای بومی بر اساس پتانسیل‌های محلی، ارجح بر سایر روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره تشخیص داده شد. به‌طوری‌که این روش بر این اصل استوار است که برای ایجاد راهبردهای اثربخش، باید قوت‌ها و فرصت‌های موجود در سیستم را به حداکثر برسانیم و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل کاهش دهیم. اگر این منطق به درستی به کار گرفته شود، می‌تواند به انتخاب و طراحی راهبردهای مؤثر کمک کند (محمدی و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۸۸). در مرحله نهایی نیز، از آنجا که مدل SWOT به‌تنهایی قابلیت اولویت‌بندی دقیق راهبردهای کاهش فقر روستایی را ندارد، از ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی (QSPM) استفاده شد. در این مرحله، پرسشنامه نهایی توسط ۱۴ نفر از کارشناسان و مدیران دستگاه‌های اجرایی و دهیاران مطلع تکمیل گردید. انتخاب این تعداد محدودتر، بر اساس ضرورت بهره‌گیری از دیدگاه افرادی صورت گرفت که مستقیماً در فرآیند امکان‌پذیری و اجرای راهبردها در سطح شهرستان میاندوآب نقش دارند. مزیت این مرحله، تبدیل تحلیل‌های کیفی به یک «تجویز راهبردی کمی» با بالاترین جذابیت و قابلیت اجرا بود. مزیت اصلی QSPM، امکان ارزیابی کمی و اولویت‌بندی راهبردهای استخراج‌شده بر اساس اهمیت و جذابیت نسبی عوامل داخلی و خارجی است و به کمک آن جذابیت نسبی راهبردها مشخص می‌شود و می‌توان راهبردهای متعددی را که در زمره بهترین راهبردها هستند، مشخص کرد. به‌عبارت دیگر، با استفاده از این ماتریس مشخص می‌شود که کدام یک از گزینه‌ها یا راهبردها امکان‌پذیر خواهد بود و در واقع این استراتژی‌ها را اولویت‌بندی می‌کند (حاجیان و قاسمی، ۱۴۰۱، ۳۷) (شکل ۴).

[1]. Internal Factors Evaluation
[2]. External Factors Evaluation

شکل ۴– مراحل انجام تحقیق

(مأخذ: نویسندگان، ۱۴۰۴)

۴– یافته‌ها و تحلیل داده

ویژگی‌های فردی پاسخگویان تحقیق نشان می‌دهد، ۹۰/۲ درصد مرد و ۹/۸ درصد نیز زن هستند که ۸۷/۱ درصد آنان متاهل و ۱۲/۹ درصد نیز مجرد بودند. از وضعیت شغلی نیز ۱۶/۱ درصد کارشناس محلی، ۹/۷ درصد عضو شورای اسلامی روستاها، ۶/۵ درصد کشاورز، ۱۲/۹ درصد صنعتگر، ۹/۷ درصد صاحبان مشاغل و کسب و کارها، ۲۵/۸ درصد دهیار و ۱۹/۴ درصد نیز کارشناسان و مسئولین دستگاه‌هایی اجرایی مرتبط در شهرستان میاندوآب بودند. از نظر سنی نیز ۹/۷ درصد زیر ۳۰ سال، ۴۵/۲ درصد بین ۳۱ الی ۴۰ سال، ۳۲/۳ درصد بین ۴۱ الی ۵۰ سال، ۹/۷ درصد بین ۵۱ الی ۶۰ سال و ۳/۲ درصد نیز بالای ۶۰ سال سن داشتند.

در ادامه جهت شناخت قوت‌ها، ضعف‌ها (عوامل داخلی)، فرصت‌ها و تهدیدهای (عوامل خارجی) موجود در نواحی روستایی شهرستان میاندوآب در ابعاد نهادی و زیرساختی–فضایی، اجتماعی، اقتصادی و طبیعی در زمینه راهبردهای کاهش فقر از روش کیفی نظریه مبنایی استفاده شد. در نتیجه فرآیند کدگذاری مذکور (در روش نظریه مبنایی)، مجموعاً ۱۰۴ کد مفهومی نهایی شامل ۳۲ قوت، ۲۸ ضعف، ۲۲ فرصت و ۲۲ تهدید استخراج و در ماتریس SWOT تنظیم شدند تا تحلیل–های کمی مورد نظر انجام پذیرفته و مهم‌ترین راهبردهای کاهش فقر در شهرستان میاندوآب ارائه شوند (جدول ۳).

جدول ۳– نظام تجزیه و تحلیل SWOT (عوامل داخلی و خارجی) در شهرستان میاندوآب

ابعاد	قوت (S)	ضعف (W)	فرصت (O)	تهدید (T)
نهادی و زیرساختی– فضایی	S_1– عبور جاده میاندوآب – ارومیه و مهاباد از این شهرستان؛ S_2– وجود کارگاه‌های فرآوری محصولات و زراعی و باغی؛ S_3– دسترسی فضایی اغلب روستاها به شهرهای پیرامونی؛ S_4– وجود کارخانجات صنعتی و نیمه صنعتی؛ S_5– وجود مراکز آموزشی متعدد در روستاها؛ S_6– وجود کارخانه قند در روستای ممدل؛ S_7– عبور جاده ارتباطی بوکان– میاندوآب به تبریز؛ S_8– وجود جاده‌های ارتباطی مناسب در روستاها؛ S_9– وجود مرکز آموزش جهاد کشاورزی در روستای. زینال‌کندی و جایگاه‌های سوخت.	W_1– کیفیت نامناسب راه‌های ارتباطی برخی از روستاها؛ W_2– خاکی بودن راه ارتباطی برخی از روستاها مانند قلعه‌بزرگ و قلعه– کوچک؛ W_3– نبود گاز لوله‌کشی در تعدادی از روستاها؛ W_4– وجود مشکل دسترسی فضایی به مرکز شهرستان؛ W_5– مشکل آب شرب در روستاها؛ W_6– قدیمی بودن بسیاری از مساکن روستاییان؛ W_7– کمبود مراکز درمانی و بهداشتی کافی؛	O_1– دسترسی به شهرهای مهاباد، ملکان، ارومیه، تبریز، بناب و بوکان؛ O_2– وجود مسیرهای دسترسی مناسب به مراکز خرید و خدمات شهرهای اطراف و بهره‌مندی از موقعیت ترانزیتی شهر میاندوآب؛ O_3– امکان ارتباط و دسترسی به بازارچه‌های مرزی بانه، ارومیه، سردشت و پیرانشهر؛ O_4– افزایش تعداد خانه‌های دوم در روستاهای پیرامون شهر میاندوآب؛ O_5– وجود کارگاه‌های فرآوری در شهر میاندوآب؛ O_6– بازارهای محلی در شهر میاندوآب و سهولت ارتباط فضایی	T_1– افزایش تعداد تصادفات جاده‌ای به‌دلیل وجود بزرگراه تبریز و ارومیه؛ T_2– ارتباط فضایی بیشتر روستاییان با شهرهای مهاباد، بوکان و ملکان؛ T_3– خزش شهر میاندوآب و ادغام برخی از روستاها در بافت کالبدی آن؛ T_4– احداث کارگاه‌های تولیدی، رستوران‌ها، تالارهای پذیرایی، سردخانه‌ها و ... در اراضی حاشیه شهر میاندوآب؛ T_5– برون‌گرایی در برقراری جریان‌های فضایی؛ T_6– جریان فضایی بیشتر با شهر مهاباد.
اجتماعی	S_{10}– بالا بودن اعتماد بین روستاییان؛ S_{11}– برخورداری از نیروی انسانی کارآمد، ماهر و تحصیل‌کرده؛ S_{12}– وجود انسجام اجتماعی در میان جامعه روستایی؛ S_{13}– ارتباطات گسترده جامعه روستایی با شهر؛ S_{14}– تمایل غالب جامعه به پذیرش نوآوری‌ها؛ S_{15}– مشارکت چشمگیر روستاییان در عرصه سیاسی انتخابات؛ S_{16}– حضور پررنگ روستاییان در مراسمات همدیگر؛ S_{17}– ارتباط اجتماعی بیشتر با مسئولین شهری.	W_8– وجود اقوام مختلف، ترک، کرد و اهل حق در این شهرستان؛ W_9– پیوند اجتماعی کمتر در بین اقوام؛ W_{10}– وجود پدیده (سرقت احشام) در برخی روستاها؛ W_{11}– وجود تفکرات قبیله‌ای و درگیری‌های گاه‌به‌گاه میان روستاییان و دامداران؛ W_{12}– کاهش اعتماد عمومی به نهادهای شورا و دهیاری؛ W_{13}– تأثیرگذاری تفکر قبیله‌ای بر انتخابات شوراها و گزینش دهیار	O_7– وجود شهرهای کردنشین و پیوند اجتماعی با آنها؛ O_8– ارتباط فامیلی با محیط خارج از شهرستان؛ O_9– وجود پدیده مهاجرت به شهر میاندوآب؛ O_{10}– پیوندهای اجتماعی قوی با خارج از شهرستان؛ O_{11}– وجود روحیه همکاری در مدیریت مشارکتی در ادارات و نهادهای عمومی؛ O_{12}– ارتقاء دانش عمومی در خصوص فرصت‌های تولید و اشتغال ناشی از تقویت روابط خارجی.	T_7– وجود تفکرات قومیتی در میان برخی از اکراد مهاباد؛ T_8– تضعیف اعتماد مردم به نهادهای عمومی در اثر ناقص ماندن ضعف طرح‌ها؛ T_9– گسترش سبک زندگی نوین و اشاعه فرهنگ غربی از طریق رسانه‌ها و کانال‌های ارتباطی؛ T_{10}– نبود ساختار اداری تعریف‌شده برای مدیریت مشارکتی در سطح محلی؛ T_{11}– محدود بودن اختیارات تفویض شده از سوی نهادهای دولتی به دهیاری‌ها و شوراها
اقتصادی	S_{18}– وجود صنایع کارگاهی متعدد تولیدی؛ S_{19}– وجود گاوداری‌های نیمه صنعتی و صنعتی؛ S_{20}– کشت انبوه گندم، جو، سیب، انگور و یونجه؛ S_{21}– نگهداری طیور خانگی در حیاط مسکونی؛ S_{22}– وجود کارخانه‌های فرآوری (کارخانه قند، رب گوجه فرنگی، بیسکویت‌سازی و غیره)؛ S_{23}– وجود زمین‌های زراعی باغی بسیار حاصلخیز در پیرامون رودخانه‌های زرینه‌رود و سیمینه‌رود؛ S_{24}–وجود کسب و کارهای متعدد خانگی؛ S_{25}– وجود کارگاه‌های صنایع چوب و الوار در روستاهای حاشیه شهر میاندوآب؛ S_{26}– وجود انواع جاذبه‌های گردشگری؛ S_{27}– بالا بودن تولیدات دامی بزرگ (گاو، گاومیش، شتر و ...)	W_{14}– عدم توسعه گردشگری مذهبی و تاریخی در شهرستان؛ W_{15}– ضعف منابع درآمدی و اعتبارات در اختیار دهیاری‌ها؛ W_{16}– عدم رضایت اکثر قریب به اتفاق کشاورزان از فرایند خرید تضمینی محصولات گندم و شیر؛ W_{17}– توقف فعالیت برخی کارگاه‌های کوچک تولیدی و فرآوری؛ W_{18}– سطح درآمد پایین در جوامع روستایی؛ W_{19}– کاهش توان سرمایه‌گذاری روستاییان در کسب و کارهای کوچک؛ W_{20}– پایین بودن قدرت پس انداز و قدرت خرید؛ W_{21}– توانایی محدود در بازاریابی محصولات؛ W_{22}– محدودیت وجود سیلوهای ذخیره گندم؛ W_{23}– محدودیت استفاده از آب رودخانه‌ها و هزینه‌های آبیاری.	O_{13}– افزایش فرصت‌های شغلی در نواحی پیرامون شهرستان؛ O_{14}– خرید شیر توسط تاجران غیربومی و ارتباط اقتصادی گسترده با مهاباد؛ O_{15}– افزایش فرصت جهت ایجاد کسب و کارهای جدید در بخش کشاورزی و گردشگری؛ O_{16}– توسعه کشاورزی هوشمند و مقاوم به تغییرات اقلیمی؛ O_{17}– وجود بازارهای مصرف در داخل و خارج شهرستان؛ O_{18}– اشتغال روستاییان در مشاغل مختلف اداری، صنعتی و خدماتی در میاندوآب.	T_{12}– بالا بودن درآمد ناشی از فعالیت‌های تجاری و اشتغال کاذب در خارج از شهرستان؛ T_{13}– سرمایه‌گذاری بیشتر روستاییان در شهرها مانند خرید ملک و ...T_{14}– کمبود اعتبارات برای ایجاد کاربری‌های مکمل دیگر؛ T_{15}– مشکلات ضمانتی دریافت‌های وام‌های اشتغال زایی؛ T_{16}– وجود مشاغل کارگری در شهرهای پیرامون و کاهش رونق افتادن کشاورزی؛ T_{17}– اشتغال خیلی محدود روستاییان در کارگاه‌های صنعتی موجود؛ T_{18}– عدم حمایت از کارآفرینان و صاحبان مشاغل کوچک توسط مسئولین و دولت
طبیعی	S_{28}– وجود اراضی حاصلخیز زراعی و باغی آبی؛ S_{29}– وجود سد نورزلو؛ S_{30}– وجود دشت	W_{24}– آلودگی منابع آب‌های سطحی و زیر زمینی؛ W_{25}– نامناسب بودن شیوه‌های تولید و	O_{19}– وجود ارتفاعات قره‌قشون و مهاباد در پیرامون شهرستان؛ O_{20}– پوشش گیاهی بکر در	T_{19}– احتمال بروز سیل در برخی از روستاها؛ T_{20}– خشک شدن دریاچه ارومیه و خطرات

ابعاد	قوت (S)	ضعف (W)	فرصت (O)	تهدید (T)
	پهناور میاندوآب؛ S_{31}- وجود طبیعت بکر در پیرامون رودخانه‌های سمینه‌رود و زرینه‌رود؛ S_{32}- وجود چاه‌های نیمه عمیق و سطحی.	بهره‌برداری از منابع طبیعی؛ W_{26}- آلودگی محیط روستاها توسط فضولات دامی؛ W_{27}- دفن نامناسب زباله‌ها در اراضی کشاورزی؛ W_{28}- خشک شدن دریاچه ارومیه و کم آبی در روستاهای مشرف به دریاچه.	مناطق پیرامونی؛ O_{21}- وجود رودهای پرآب در حوضه آبریز دریاچه ارومیه؛ O_{22}- وجود منابع معدنی غنی در مناطق پیرامونی	ریزگردهای و از بین برخی از باغات، اراضی و مراتع؛ T_{21}- انتقال پساب صنعتی کارخانه قند میاندوآب به اراضی و آلودگی محیطی؛ T_{22}- بروز خشکسالی و کم‌آبی شدید.

(مآخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

در ادامه، ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE) تأثیرگذار در فقر روستایی نشان داد، عوامل؛ S_{2}- کشت انبوه گندم، جو، سیب، انگور و یونجه، S_{23}- وجود زمین‌های زراعی باغی حاصلخیز در پیرامون رودخانه‌های زرینه‌رود و سیمینه‌رود، S_{2}- وجود کارگاه‌های فرآوری محصولات و زراعی و باغی، S_{4}- وجود کارخانجات صنعتی و نیمه‌صنعتی، S_{18}- وجود صنایع کارگاهی متعدد، S_{19}- وجود گاوداری‌های نیمه‌صنعتی و صنعتی، S_{31}- وجود طبیعت بکر در پیرامون رودخانه‌های سمینه‌رود و زرینه‌رود و S_{22}- وجود کارخانه‌های فرآوری (کارخانه قند، رب گوجه فرنگی، بیسکویت‌سازی، بسته‌بندی و ...) به‌عنوان مهم‌ترین نقاط قوت شناسایی و در رتبه‌های برتر قرار گرفتند. همین‌طور، عوامل، W_{13}- تأثیرگذاری تفکر قبیله‌ای بر انتخابات شوراها و گزینش دهیار، W_{16}- ناراضی بودن کشاورزان از فرآیند خرید تضمینی گندم و شیر، W_{28}- خشک شدن آب دریاچه ارومیه و کم‌آبی شدید در روستاهای مشرف به دریاچه، W_{19}- کاهش توان سرمایه‌گذاری روستاییان در کسب و کارهای کوچک، W_{2}- پایین بودن قدرت پس‌انداز و قدرت خرید، به‌عنوان مهم‌ترین نقاط ضعف شهرستان شناخته شدند (جدول ۴).

جدول ۴- ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE) تأثیرگذار در فقر روستایی در شهرستان میاندوآب

قوت‌ها	میانگین اهمیت	انحراف معیار اهمیت	میانگین اثر	انحراف معیار اثر	ضریب تغییرات اهمیت	ضریب تغییرات اثر	میانگین ضرب	انحراف معیار ضرب	ضریب تغییرات ضرب	رتبه	وزن
S_1- عبور جاده میاندوآب – ارومیه و مهاباد از این شهرستان.	۳/۲۴	۰/۶۶	۰/۸۶	۰/۱۴	۰/۲۱	۰/۱۷	۲/۵۴	۰/۵	۰/۱۸	۱۰	۰/۰۲۴
S_2- وجود کارگاه‌های فرآوری محصولات و زراعی و باغی.	۳/۲۹	۰/۹۲	۰/۸۵	۰/۱۸	۰/۲۸	۰/۲۲	۲/۷۵	۱/۱	۰/۴۲	۷	۰/۰۲۶
S_3- دسترسی فضایی اغلب روستاها به شهرهای پیرامونی	۲/۷۶	۰/۴۴	۰/۴۷	۰/۰۵	۰/۱۶	۰/۱۰	۱/۳۲	۰/۳	۰/۲۳	۲۵	۰/۰۱۲
S_4- وجود کارخانجات صنعتی و نیمه صنعتی	۳/۴۱	۰/۸۷	۰/۸۲	۰/۱۴	۰/۲۶	۰/۱۷	۲/۹۱	۱	۰/۳۶	۶	۰/۰۲۷
S_5- وجود مراکز آموزشی متعدد در روستاها	۲/۲۹	۰/۴۷	۰/۴۷	۰/۰۵	۰/۲۰	۰/۱۰	۱/۰۶	۰/۱	۰/۰۹	۲۸	۰/۰۱۰
S_6- وجود کارخانه قند در روستای ممدل	۲/۸۸	۰/۳۳	۰/۶۷	۰/۰۵	۰/۱۲	۰/۰۷	۱/۹۳	۰/۲	۰/۱۳	۱۳	۰/۰۱۸
S_7- عبور جاده ارتباطی بوکان- میاندوآب به تبریز	۳/۱۸	۱/۱۳	۰/۵۵	۰/۱۳	۰/۳۶	۰/۲۴	۱/۸۵	۰/۸	۰/۴۳	۱۶	۰/۰۱۷
S_8- وجود جاده‌های ارتباطی مناسب در روستاها	۲/۵۳	۰/۸۷	۰/۶۹	۰/۱۴	۰/۳۵	۰/۲۰	۱/۸۵	۱/۱	۰/۵۷	۱۵	۰/۰۱۷
S_9- وجود مرکز آموزش جهاد کشاورزی در روستای زینال‌کندی و جایگاه‌های سوخت	۲/۴۷	۰/۸۷	۰/۵۶	۰/۰۹	۰/۳۵	۰/۱۷	۱/۴۵	۰/۸	۰/۵۳	۲۴	۰/۰۱۴
S_{10}- بالا بودن اعتماد بین روستاییان	۱/۸۲	۰/۳۹	۰/۴۵	۰/۲۳	۰/۲۲	۰/۵۳	۰/۷۵	۰/۳	۰/۴۴	۳۲	۰/۰۰۷
S_{11}- برخورداری از نیروی انسانی کارآمد، ماهر و تحصیل‌کرده	۲/۸۲	۰/۵۳	۰/۵۹	۰/۰۵	۰/۱۹	۰/۰۸	۱/۶۷	۰/۴	۰/۲۲	۱۸	۰/۰۱۶
S_{12}- وجود انسجام اجتماعی در میان جامعه روستایی	۱/۵۹	۰/۹۴	۰/۴۹	۰/۱۴	۰/۵۹	۰/۲۹	۰/۹۰	۰/۸	۰/۸۹	۳۰	۰/۰۰۸
S_{13}- ارتباطات گسترده جامعه روستایی با شهر	۱/۷۶	۰/۴۴	۰/۵۳	۰/۰۵	۰/۲۵	۰/۰۹	۰/۹۲	۰/۲	۰/۲۰	۲۹	۰/۰۰۹
S_{14}- تمایل غالب جامعه به پذیرش نوآوری‌ها	۲/۰۶	۰/۵۶	۰/۵۸	۰/۲۵	۰/۲۷	۰/۴۳	۱/۲۶	۰/۸	۰/۶۴	۲۷	۰/۰۱۲
S_{15}- مشارکت چشمگیر روستاییان در عرصه سیاسی انتخابات	۲/۴۱	۰/۶۲	۰/۶۲	۰/۲۵	۰/۲۶	۰/۴۰	۱/۵۴	۰/۸	۰/۵۴	۲۲	۰/۰۱۵
S_{16}- حضور پررنگ روستاییان در مراسمات همدیگر	۲/۵۳	۰/۸۰	۰/۶۰	۰/۲۲	۰/۳۲	۰/۳۶	۱/۶۲	۰/۹	۰/۵۴	۲۰	۰/۰۱۵
S_{17}- ارتباط اجتماعی بیشتر با مسئولین شهری	۲/۷۶	۰/۴۴	۰/۵۲	۰/۱۰	۰/۱۶	۰/۱۹	۱/۴۵	۰/۴	۰/۲۷	۲۳	۰/۰۱۴

S_{18}- وجود صنایع کارگاهی	۳/۷۱	۰/۴۷	۰/۸۱	۰/۰۵	۰.۱۳	۰/۰۶	۳/۰۱	۰/۴	۰/۱۳	۵	۰/۰۲۸
S_{19}- وجود گاوداری‌های نیمه صنعتی و صنعتی در روستاها	۳/۹۴	۰/۲۴	۰/۸۶	۰/۰۹	۰/۰۶	۰/۱۱	۳/۴۰	۰/۴	۰/۱۱	۳	۰/۰۳۲
S_{20}- کشت انبوه گندم، جو، سیب، انگور و یونجه	۳/۸۸	۰/۳۳	۰/۹۵	۰/۰۹	۰/۰۹	۰/۱۰	۳/۶۹	۰/۵	۰/۱۲	۱	۰/۰۳۵
S_{21}- نگهداری طیور خانگی در حیاط مسکونی	۲	۰/۰۰	۰/۴۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۸۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۳۲	۰/۰۰۸
S_{22}- وجود کارخانه‌های فرآوری (کارخانه قند، رب گوجه فرنگی، بیسکویت سازی و ...)	۳/۷۶	۰/۴۴	۰/۹۳	۰/۰۵	۰/۱۲	۰/۰۵	۳/۴۸	۰/۳	۰/۰۸	۲	۰/۰۳۳
S_{23}- وجود زمین‌های زراعی و باغی حاصلخیز در پیرامون رودخانه‌های زرینه‌رود و سیمینه‌رود.	۳/۵۳	۰/۸۷	۰/۸۶	۰/۲۱	۰/۲۵	۰/۲۵	۳/۱۹	۱/۳	۰/۴۰	۴	۰/۰۳۰
S_{24}-وجود کسب و کارهای متعدد خانگی	۲/۶۵	۰/۷۰	۰/۵۹	۰/۰۹	۰/۲۷	۰/۱۶	۱/۵۹	۰/۵	۰/۳۴	۲۱	۰/۰۱۵
S_{25}- وجود کارگاه‌های صنایع چوب و الوار در روستاهای حاشیه شهر میاندوآب	۳/۲۹	۰/۴۷	۰/۷۷	۰/۱۰	۰/۱۴	۰/۱۳	۲/۵۸	۰/۷	۰/۲۷	۹	۰/۰۲۴
S_{26}- وجود انواع جاذبه‌های گردشگری	۲/۸۲	۰/۵۳	۰/۷۶	۰/۰۹	۰/۱۹	۰/۱۲	۲/۱۷	۰/۵	۰/۲۵	۱۲	۰/۰۲۰
S_{27}- بالا بودن تولیدات دامی بزرگ (گاو، گاومیش، شتر و ...)	۲/۵۳	۰/۸۰	۰/۷۴	۰/۰۶	۰/۳۲	۰/۰۸	۱/۸۵	۰/۶	۰/۳۰	۱۴	۰/۰۱۷
S_{28}- وجود اراضی حاصلخیز زراعی و باغی آبی	۲/۳۵	۰/۶۱	۰/۶۶	۰/۱۱	۰/۲۶	۰/۱۶	۱/۶۲	۰/۷	۰/۴۲	۱۹	۰/۰۱۵
S_{29}- وجود سد نورزلو	۲/۶۵	۰/۸۶	۰/۷۸	۰/۲	۰/۳۳	۰/۲۸	۲/۱۷	۰/۹	۰/۴۲	۱۱	۰/۰۲۰
S_{30}- وجود دشت پهناور میاندوآب	۲/۴۷	۰/۸۷	۰/۷۲	۰/۰۵	۰/۳۵	۰/۰۷	۱/۷۷	۰/۶	۰/۳۶	۱۷	۰/۰۱۷
S_{31}- وجود طبیعت بکر در پیرامون رودخانه‌های سمینه‌رود و زرینه‌رود	۳/۹۳	۰/۲۶	/۰۷۹ ۰	۰/۰۸	۰/۰۷	۰/۱۱	۲/۷۱	۱/۱	۰/۴۲	۸	۰/۰۲۶
S_{32}- وجود چاه‌های نیمه عمیق و سطحی	۲/۲۰	۰/۴۱	۰/۶۵	۰/۰۹	۰/۱۹	۰/۱۴	۱/۲۸	۰/۶	۰/۵۰	۲۶	۰/۰۱۲
ضعف‌ها	میانگین اهمیت	انحراف معیار اهمیت	میانگین اثر	انحراف معیار اثر	ضریب تغییرات اهمیت	ضریب تغییرات اثر	میانگین ضرب	انحراف معیار ضرب	ضریب تغییرات ضرب	رتبه	وزن
W1- کیفیت نامناسب راه‌های ارتباطی برخی از روستاها	۲/۱۲	۰/۳۳	۰/۵۴	۰/۰۸	۰/۱۶	۰/۱۵	۱/۱۵	۰/۳	۰/۲۵	۲۴	۰/۰۱۱
W2- خاکی بودن راه ارتباطی برخی از روستاها مانند قلعه‌بزرگ و قلعه‌کوچک	۲	۰/۰۰	۰/۴۷	۰/۰۵	۰/۰۰	۰/۱۰	۰/۹۴	۰/۱	۰/۱۰	۲۵	۰/۰۰۹
W3- نبود گاز لوله‌کشی در تعدادی از روستاها	۲/۹۴	۰/۵۶	۰/۷۰	۰/۰۰	۰/۱۹	۰/۰۰	۲/۰۶	۰/۴	۰/۱۹	۱۱	۰/۰۱۹
W4- وجود مشکل دسترسی فضایی به مرکز شهرستان	۲/۸۸	۰/۴۹	۰/۴۴	۰/۲۳	۰/۱۷	۰/۵۳	۱/۲۳	۰/۶	۰/۵۳	۱۲	۰/۰۱۲
W5- مشکل آب شرب در روستاها	۲/۸۲	۰/۶۴	۰/۶۹	۰/۱۴	۰/۲۳	۰/۲۰	۱/۹۱	۰/۵	۰/۲۸	۱۴	۰/۰۱۸
W6- قدیمی بودن بسیاری از مساکن روستاییان	۳/۰۶	۰/۲۴	۰/۵۰	۰/۱۷	۰/۰۸	۰/۳۵	۱/۵۵	۰/۶	۰/۴۱	۹	۰/۰۱۵
W7- کمبود مراکز درمانی و بهداشتی کافی	۳/۰۶	۰/۴۳	۰/۴۴	۰/۳۸	۰/۱۴	۰/۸۶	۱/۳۶	۱/۳	۰/۹۵	۸	۰/۰۱۳
W8- وجود اقوام مختلف، ترک، کرد و اهل حق در این شهرستان	۳/۰۶	۰/۲۴	۰/۸۶	۰/۰۹	۰/۰۸	۰/۱۱	۲/۶۴	۰/۴	۰/۱۷	۷	۰/۰۲۵
W9- پیوند اجتماعی کمتر در بین اقوام	۲/۷۱	۰/۷۷	۰/۵۳	۰/۰۸	۰/۲۹	۰/۱۵	۱/۴۲	۰/۵	۰/۳۴	۱۵	۰/۱۳
W10- وجود پدیده (سرقت احشام) در برخی از روستاها.	۱/۹۴	۰/۲۴	۰/۵۴	۰/۰۹	۰/۱۲	۰/۱۷	۱/۰۶	۰/۲	۰/۲۳	۲۶	۰/۰۱۰
W11- وجود تفکرات قبیله‌ای و درگیری‌های گاه‌به‌گاه میان روستاییان و دامداران	۲/۳۵	۰/۶۱	۰/۳۶	۰/۰۹	۰/۲۶	۰/۲۶	۰/۸۹	۰/۵	۰/۵۴	۱۶	۰/۰۰۸
W12- کاهش اعتماد عمومی به نهادهای شورا و دهیاری	۲/۲۴	۰/۴۴	۰/۵۶	۰/۰۹	۰/۲۰	۰/۱۷	۱/۲۸	۰/۵	۰/۳۷	۲۰	۰/۰۱۲
W13- تأثیرگذاری تفکر قبیله‌ای بر انتخابات شوراها و گزینش دهیار	۳/۲۹	۰/۴۷	۰/۹۷	۰/۰۵	۰/۱۴	۰/۰۵	۳/۱۸	۰/۳	۰/۰۹	۵	۰/۰۳۰
W14- عدم توسعه گردشگری مذهبی و تاریخی	۳/۲۴	۰/۴۴	۰/۷۲	۰/۱۹	۰/۱۴	۰/۲۶	۲/۳۹	۱	۰/۴۰	۶	۰/۰۲۲
W15- ضعف منابع درآمدی و اعتبارات در اختیار دهیاری‌ها.	۲/۹۴	۰/۵۶	۰/۴۲	۰/۱۰	۰/۱۹	۰/۲۳	۱/۲۵	۰/۴	۰/۳۰	۱۰	۰/۰۱۲
W16- عدم رضایت اکثر قریب به اتفاق کشاورزان از فرایند خرید تضمینی محصولات گندم و شیر	۳/۴۱	۱/۰۶	۰/۷۶	۰/۰۶	۰/۳۱	۰/۰۸	۲/۶۵	۰/۹	۰/۳۵	۴	۰/۰۲۵
W17- توقف فعالیت برخی کارگاه‌های کوچک تولیدی و فرآوری	۲/۲۹	۰/۴۷	۰/۵۲	۰/۲۰	۰/۲۰	۰.۳۹ ۰/	۱/۲۷	۰.۸	۰/۶۱	۱۷	۰/۰۱۲
W18- سطح درآمد پایین در جوامع روستایی	۲/۸۲	۰/۵۳	۰/۶۵	۰/۱۲	۰/۱۹	۰/۱۸	۱/۸۷	۰/۶	۰/۳۰	۱۳	۰/۰۱۸
W19- کاهش توان سرمایه‌گذاری در کسب و کارهای کوچک	۳/۵۹	۰/۸۷	۰/۵۷	۰/۱۳	۰/۲۴	۰/۲۳	۱/۹۷	۰/۵	۰/۲۴	۳	۰/۰۱۹
W20- پایین بودن قدرت پس انداز و قدرت خرید	۳/۷۶	۰/۴۴	۰/۵۸	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۱۹	۲/۱۹	۰/۵	۰/۲۳	۲	۰/۰۲۱
W21- توانایی محدود در بازاریابی محصولات	۲/۲۴	۰/۴۴	۰/۴۵	۰/۱۲	۰/۲۰	۰/۲۸	۱/۰۳	۰/۵	۰/۴۴	۱۹	۰/۰۱۰
W22- محدودیت وجود سیلوهای ذخیره گندم	۲/۱۲	۰/۳۳	۰/۳۷	۰/۱۶	۰/۱۶	۰/۴۲	۰/۸۴	۰/۵	۰/۶۴	۲۳	۰/۰۰۸

W_{23}– محدودیت استفاده از آب رودخانه‌ها و هزینه‌های آبیاری	۱/۲۴	۰/۴۴	۰/۲۰	۰/۱۹	۰/۳۵	۰/۹۷	۰/۳۳	۰/۴	۱/۳۲	۲۸	۰/۰۰۳
W_{24}– آلودگی منابع آب‌های سطحی و زیر زمینی	۱/۳۵	۰/۷۰	۰/۲۸	۰/۲۰	۰/۵۲	۰/۷۱	۰/۴۳	۰/۴	۱/۰۳	۲۷	۰/۰۰۴
W_{25}– نامناسب بودن شیوه‌های تولید و بهره‌برداری از منابع طبیعی	۲/۱۸	۰/۵۳	۰/۴۴	۰/۲۲	۰/۲۴	۰/۵۱	۰/۹۹	۰/۷	۰/۶۷	۲۱	۰/۰۰۹
W_{26}– آلودگی محیط روستاها توسط فضولات دامی	۲/۱۲	۰/۳۳	۰/۳۳	۰/۲۳	۰/۱۶	۰/۶۹	۰/۷۲	۰/۶	۰/۷۷	۲۲	۰/۰۰۷
W_{27}– دفن نامناسب زباله‌ها در اراضی کشاورزی	۲/۲۴	۰/۶۶	۰/۶۷	۰/۱۴	۰/۳۰	۰/۲۰	۱/۵۲	۰/۷	۰/۴۵	۱۸	۰/۰۱۴
W_{28}– خشک شدن آب دریاچه ارومیه و کم آبی شدید در روستاهای نزدیک به دریاچه	۳/۷۶	۰/۴۴	۰/۸۳	۰/۱۵	۰/۱۲	۰/۱۸	۳/۱۰	۰/۸	۰/۲۷	۱	۰/۰۲۹

(مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

یافته‌های ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE) تأثیرگذار در استراتژی‌های کاهش فقر روستایی نیز نشان داد، عوامل؛ O_{5}– وجود کارگاه‌های فرآوری، O_{16}– توسعه کشاورزی هوشمند و مقاوم به تغییرات اقلیمی، O_{14}– خرید شیر توسط تاجران غیربومی و ارتباط اقتصادی گسترده با مهاباد، O_{6}– بازارهای مختلف در شهر میاندوآب و سهولت ارتباط فضایی و ... به‌عنوان مهم‌ترین نقطه فرصت خارجی شناخته شدند. به‌علاوه، عوامل، T_{2}– خشک شدن دریاچه ارومیه و خطرات ریزگردهای و از بین برخی از باغات، اراضی و مراتع، T_{19}– احتمال بروز سیل در برخی از روستاها، T_{15}– مشکلات ضمانتی دریافت‌های وام‌های اشتغال‌زایی، T_{4}– احداث کارگاه‌های تولیدی، رستوران‌ها، تالارهای پذیرایی، سردخانه‌ها و ... در اراضی حاشیه شهر میاندوآب، T_{3}– خزش شهر میاندوآب و ادغام برخی از روستاها در بافت کالبدی آن و ... به‌عنوان مهم‌ترین تهدیدهای خارجی در زمینه استراتژی‌های کاهش فقر روستایی شناخته شدند (جدول ۶).

جدول ۶– ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE) تأثیرگذار در فقر روستایی در شهرستان میاندوآب

فرصت‌ها	میانگین اهمیت	انحراف معیار اهمیت	میانگین اثر	انحراف معیار اثر	ضریب تغییرات اهمیت	ضریب تغییرات اثر	میانگین ضرب	انحراف معیار ضرب	ضریب تغییرات ضرب	رتبه	وزن
O_{1}– دسترسی به شهرهای مهاباد، ملکان، ارومیه، تبریز، بناب، بوکان و ...	۲/۵۹	۰/۹۴	۰/۵۸	۰/۱۹	۰/۳۶	۰/۳۲	۱/۶۵	۰/۸	۰/۵۱	۱۲	۰/۰۲۱
O_{2}–وجود مسیرهای دسترسی مناسب به مراکز خرید و خدمات شهرهای اطراف و بهره‌مندی از موقعیت ترانزیتی شهر میاندوآب	۲/۷۱	۰/۴۷	۰/۷۵	۰/۲۳	۰/۱۷	۰/۳۱	۲/۰۸	۰/۸	۰/۳۹	۷	۰/۰۲۷
O_{3}– امکان ارتباط و دسترسی به بازارچه‌های مرزی بانه، ارومیه، سردشت و پیرانشهر	۲	۰/۰۰	۰/۴۱	۰/۱۵	۰/۰۰	۰/۳۷	۰/۸۱	۰/۳	۰/۳۷	۱۸	۰/۰۱۰
O_{4}– افزایش خانه‌های دوم در روستاهای پیرامون شهر	۳/۲۴	۰/۴۴	۰/۶۴	۰/۰۹	۰/۱۴	۰/۱۵	۲/۰۴	۰/۱	۰/۰۷	۹	۰/۰۲۶
O_{5}– وجود کارگاه‌های فرآوری در شهر میاندوآب	۳/۷۱	۰/۴۷	۰/۶۸	۰/۱۹	۰/۱۳	۰/۲۸	۲/۵۹	۰/۹	۰/۳۵	۲	۰/۰۳۳
O_{6}– بازارهای محلی در شهر میاندوآب و سهولت ارتباط فضایی	۲/۷۱	۰/۴۷	۰/۹۰	۰/۰۰	۰/۱۷	۰/۰۰	۲/۴۴	۰/۴	۰/۱۷	۴	۰/۰۳۱
O_{7}– وجود شهرهای کردنشین و پیوند اجتماعی آنها	۲/۵۹	۰/۸۰	۰/۴۴	۰/۰۹	۰/۳۱	۰/۲۱	۱/۲۰	۰/۵	۰/۴۱	۱۳	۰/۰۱۵
O_{8}– ارتباط فامیلی با محیط خارج از شهرستان	۱/۷۶	۰/۴۴	۰/۲۹	۰/۰۸	۰/۲۵	۰/۲۷	۰/۵۱	۰/۲	۰/۳۲	۲۱	۰/۰۶۶
O_{9}– وجود پدیده مهاجرت به شهر میاندوآب	۳/۱۸	۰/۳۹	۰/۶۵	۰/۲۳	۰/۱۲	۰/۳۶	۲/۱۲	۱	۰/۴۸	۶	۰/۰۲۷
O_{10}– قوی بودن پیوندهای اجتماعی با خارج شهرستان	۱/۲۴	۰/۴۴	۰/۳۱	۰/۰۷	۰/۳۵	۰/۲۲	۰/۳۹	۰/۲	۰/۵۲	۲۰	۰/۰۰۵
O_{11}– وجود روحیه همکاری در مدیریت مشارکتی در ادارات و نهادهای عمومی	۱/۵۳	۱/۰۱	۰/۵۲	۰/۰۴	۰/۶۶	۰/۰۸	۰/۸۳	۰/۶	۰/۷۵	۱۷	۰/۰۱۱
O_{12}– ارتقاء دانش عمومی در خصوص فرصت‌های تولید و اشتغال ناشی از تقویت روابط خارجی	۱/۹۴	۰/۲۴	۰/۵۴	۰/۰۹	۰/۱۲	۰/۱۷	۱/۰۶	۰/۲	۰/۲۳	۱۵	۰/۰۱۴
O_{13}– افزایش فرصت‌های شغلی در نواحی پیرامون شهرستان	۲/۱۸	۰/۳۹	۰/۵۱	۰/۱۴	۰/۱۸	۰/۲۸	۱/۰۸	۰/۲	۰/۲۰	۱۴	۰/۰۱۴
O_{14}– خرید شیر توسط تاجران غیربومی و ارتباط اقتصادی گسترده با مهاباد.	۳/۰۶	۰/۴۳	۰/۸۰	۰/۰۰	۰/۱۴	۰/۰۰	۲/۴۵	۰/۳	۰/۱۴	۳	۰/۰۳۱
O_{15}– افزایش فرصت جهت ایجاد کسب و کارهای جدید در بخش کشاورزی و گردشگری	۳/۱۲	۰/۳۳	۰/۶۲	۰/۱۹	۰/۱۱	۰/۳۰	۱/۹۶	۰/۸	۰/۳۹	۱۰	۰/۰۲۵

O_{16}- توسعه کشاورزی هوشمند و مقاوم به تغییرات اقلیمی	۳/۹۴	۰/۲۴	۰/۸۷	۰/۰۵	۰/۰۶	۰/۰۵	۳/۴۴	۰/۳	۰/۰۹	۱	۰/۰۴۴
O_{17}- وجود بازارهای مصرف در داخل و خارج شهرستان	۲/۷۶	۰/۴۴	۰/۷۱	۰/۰۲	۰/۱۶	۰/۰۳	۱/۹۵	۰/۳	۰/۱۷	۱۱	۰/۰۲۵
O_{18}- اشتغال روستاییان در مشاغل مختلف اداری، صنعتی و خدماتی در میاندوآب	۲/۹۴	۰/۲۴	۰/۷۳	۰/۰۵	۰/۰۸	۰/۰۶	۲/۱۴	۰/۲	۰/۰۹	۸	۰/۰۲۷
O_{19}- وجود ارتفاعات قره قشون و مهاباد در پیرامون شهرستان	۱/۴۷	۰/۸۷	۰/۵۶	۰/۱۴	۰/۵۹	۰/۲۴	۰/۹۴	۰/۸	۰/۸۹	۱۶	۰/۰۱۲
O_{20}- پوشش گیاهی بکر در مناطق پیرامون شهرستان.	۱/۳۵	۰/۷۰	۰/۳۱	۰/۰۴	۰/۵۲	۰/۱۴	۰/۴۳	۰/۳	۰/۶۵	۲۲	۰/۰۰۵
O_{21}- وجود رودهای پرآب در حوضه آبریز دریاچه ارومیه	۳	۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۱۶	۰/۰۰	۰/۲۰	۲/۴۲	۰/۵	۰/۲۰	۵	۰/۰۳۱
O_{22}- وجود منابع معدنی غنی در مناطق پیرامونی	۲/۲۴	۰/۴۴	/۲۸	۰/۲۹	۰/۲۰	۱/۰۳	۰/۷۳	۰/۹	۱/۱۷	۱۹	۰/۰۰۹
تهدیدها	میانگین اهمیت	انحراف معیار اهمیت	میانگین اثر	انحراف معیار اثر	ضریب تغییرات اهمیت	ضریب تغییرات اثر	میانگین ضرب	انحراف معیار ضرب	ضریب تغییرات ضرب	رتبه	وزن
T_1- افزایش تعداد تصادفات جاده‌ای به‌دلیل وجود بزرگراه تبریز و ارومیه	۳/۰۶	۰/۲۴	۰/۶۳	۰/۱۰	۰/۰۸	۰/۱۷	۱/۹۴	۰/۵	۰/۲۵	۹	۰/۰۲۵
T_2- ارتباط فضایی بیشتر روستاییان با شهرهای مهاباد، بوکان و ملکان	۲/۷۱	۰/۵۹	۰/۶۰	۰/۰۰	۰/۲۲	۰/۰۰	۱.۶۲	۰/۴	۰/۲۲	۱۲	۰/۰۲۱
T_3- خزش شهر میاندوآب و ادغام برخی از روستاها در بافت کالبدی آن	۳/۶۵	۰/۷۰	۰/۸۰	۰/۰۰	۰/۱۹	۰/۰۰	۲/۹۲	۰/۶	۰/۱۹	۵	۰/۰۳۷
T_4- احداث کارگاه‌های تولیدی، رستوران‌ها، تالارهای پذیرایی، سردخانه‌ها و ... در اراضی حاشیه شهر میاندوآب	۳/۷۱	۰/۵۹	۱/۱۵	۰/۷۴	۰/۱۶	۰/۶۴	۴/۳۴	۳/۱	۰/۷۱	۱	۰/۰۵۵
T_5- برون‌گرایی در برقراری جریان‌های فضایی	۳	۰/۰۰	۰/۳۲	۰/۰۴	۰/۰۰	۰/۱۴	۰/۹۷	۰/۱	۰/۱۴	۱۹	۰/۰۱۲
T_6- جریان فضایی بیشتر با شهر مهاباد	۲/۶۵	۰/۴۹	۰/۵۳	۰/۱۳	۰/۱۹	۰/۲۵	۱/۴۵	۰/۵	۰/۳۶	۱۴	۰/۰۱۸
T_7- وجود تفکرات قومیتی در میان برخی از اکراد مهاباد	۲/۱۸	۰.۳۹	۰/۷۰	۰/۰۰	۹/۱۸	۰/۰۰	۱/۵۲	۰/۳	۰/۱۸	۱۳	۰/۰۱۹
T_8- تضعیف اعتماد مردم به نهادهای عمومی در اثر ناقص ماندن ضعف طرح‌ها	۲/۲۴	۰/۴۴	۰/۵۲	۰/۲۲	۰/۲۰	۰/۴۲	۱/۲۵	۰/۸	۰/۶۷	۱۶	۰/۰۱۶
T_9- گسترش سبک زندگی نوین و اشاعه فرهنگ غربی از طریق رسانه‌ها و کانال‌های ارتباطی	۲/۰۶	۰/۲۴	۰/۴۹	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۲۲	۱/۰۱	۰/۲	۰/۲۲	۱۸	۰/۰۱۳
T_{10}- نبود ساختار اداری تعریف‌شده برای مدیریت مشارکتی در سطح محلی	۲/۲۴	۰/۴۴	۰/۴۶	۰/۱۴	۰/۲۰	۰/۳۰	۱/۰۷	۰/۵	۰/۴۵	۱۷	۰/۰۱۴
T_{11}- محدود بودن اختیارات تفویض شده از سوی نهادهای دولتی به دهیاری‌ها و شوراها	۱/۳۵	۰.۷۰	۰/۴۸	۰/۱۴	۰/۵۲	۰/۳۰	۰/۶۵	۰/۵	۰/۸۲	۲۲	۰/۰۰۸
T_{12}- بالا بودن درآمد ناشی از فعالیت‌های تجاری و اشتغال کاذب در خارج از شهرستان	۲	۰/۰۰	۰/۳۸	۰/۰۴	۰/۰۰	۰/۱۲	۰/۷۵	۰/۱	۰/۱۲	۲۱	۰/۰۱۰
T_{13}- سرمایه‌گذاری بیشتر روستاییان در شهرها مانند خرید ملک و ...	۴	۰/۰۰	۰/۶۲	۰/۰۴	۰/۰۰	۰/۰۷	۲/۴۹	۰/۲	۰/۰۷	۷	۰/۰۳۲
T_{14}- کمبود اعتبارات برای ایجاد کاربری‌های مکمل دیگر	۲/۷۶	۰/۶۶	۰/۶۴	۰/۱۲	۰/۲۴	۰/۱۹	۱/۸۲	۰/۶	۰/۳۵	۱۱	۰/۰۲۳
T_{15}- مشکلات ضمانتی دریافت‌های وام‌های اشتغال زایی	۳/۸۸	۰/۳۳	۰/۹۱	۰/۱۷	۰/۰۹	۰/۱۹	۳/۵۱	۰/۷	۰/۲۰	۳	۰/۰۴۵
T_{16}- وجود مشاغل کارگری در شهرهای پیرامون و کاهش رونق افتادن کشاورزی	۳/۲۴	۰/۴۴	۰/۸۱	۰/۰۴	۰/۱۴	۰/۰۵	۲/۶۱	۰/۴	۰/۱۶	۶	۰/۰۳۳
T_{17}- اشتغال خیلی محدود روستاییان در کارگاه‌های صنعتی موجود	۲	۰/۳۵	۰/۴۷	۰/۱۳	۰/۱۸	۰/۲۸	۰/۹۲	۰/۲	۰/۲۷	۲۰	۰/۰۱۲
T_{18}- عدم حمایت از کارآفرینان و صاحبان مشاغل کوچک توسط مسئولین و دولت	۳/۱۸	۰/۵۳	۰/۵۷	۰/۱۳	۰/۱۷	۰/۲۳	۱/۸۷	۰/۸	۰/۴۱	۱۰	۰/۰۲۴
T_{19}- احتمال بروز سیل در برخی از روستاها	۳/۸۸	۰/۳۳	۰/۹۷	۰/۰۵	۰/۰۹	۰/۰۵	۳/۷۸	۰/۴	۰/۱۱	۲	۰/۰۴۸
T_{20}- خشک شدن دریاچه ارومیه و خطرات ریزگردهای و از بین برخی از باغات، اراضی و مراتع	۳/۵۳	۱/۰۱	۰/۸۶	۰/۲۸	۰/۲۹	۰/۳۲	۳/۲۷	۱/۴	۰/۴۳	۴	۰/۰۴۲
T_{21}- انتقال پساب صنعتی کارخانه قند میاندوآب به اراضی و آلودگی محیطی	۲/۵۳	۰/۸۷	۰/۵۰	۰/۲۰	۰/۳۵	۰/۳۹	۱/۴۱	۱/۱	۰/۷۹	۱۵	۰/۰۱۸
T_{22}- بروز خشکسالی در سال‌های اخیر و کم‌آبی شدید	۳/۰۶	۰/۴۳	۰/۶۶	۰/۰۸	۰/۱۴	۰/۱۲	۲/۰۲	۰/۳	۰/۱۳	۸	۰/۰۲۶

(مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

استراتژی‌های کاهش فقر روستایی در شهرستان میاندوآب

برای تدوین استراتژی‌های کاهش فقر روستایی، مهم‌ترین نقاط قوت (S)، ضعف‌ها (W)، فرصت‌ها (O) و تهدیدهای (T) که در جداول ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی در رتبه‌های برتر قرار گرفتند، استفاده شد. استراتژی‌های کاهش فقر روستایی در شهرستان میاندوآب به چهار دسته راهبردی اصلی (SO، ST، WO و WT) برای مدیریت اقتصادی و کاهش فقر روستایی تقسیم شدند که نشان‌دهنده طیفی از رویکردهای واکنشی تا تهاجمی هستند که باید به‌صورت مدیریت شده اجرا شوند.

۱) استراتژی‌های تهاجمی (SO): ترکیب نقاط قوت کشاورزی منطقه با فرصت‌های توسعه بازار، مسیری را برای افزایش درآمد و ایجاد ارزش افزوده ترسیم می‌کند. به‌طوری‌که، استراتژی‌هایی مانند توسعه کشاورزی هوشمند و مکانیزه و گسترش زنجیره ارزش لبنیات، مستقیماً به افزایش بهره‌وری، تثبیت درآمد و جلوگیری از خروج مواد خام و سرمایه منجر می‌شوند. ضمناً، توسعه گردشگری روستایی، به تنوع‌بخشی درآمدی کمک کرده و وابستگی صرف به بخش زراعی را کاهش می‌دهد.

۲) استراتژی‌های رقابتی/تنوع (ST): راهبرد محوری در این بخش، اجرای کشاورزی هوشمند و مقاوم به تغییرات اقلیمی و ترویج کشت‌های جایگزین با نیاز آبی اندک است. این اقدامات نه تنها کم‌آبی را مدیریت می‌کنند، بلکه با تثبیت تولید، ریشه اصلی درآمد ناپایدار روستاییان را هدف قرار می‌دهند. علاوه بر این، ایجاد کمربند سبز به حفظ اراضی درجه یک کشاورزی کمک کرده و امنیت غذایی و شغلی منطقه را تقویت می‌نماید.

۳) استراتژی‌های پوششی (WO): با توجه به ضعف‌هایی نظیر وابستگی اقتصادی به مناطق اطراف و نیاز به ایجاد اشتغال جدید، این استراتژی‌ها بر تقویت تعاملات اقتصادی داخلی و جذب حمایت‌های دولتی/خصوصی برای توسعه مشاغل خدماتی و گردشگری تأکید دارد. این امر با ارتقای گردش مالی محلی، زمینه‌ساز توزیع عادلانه‌تر منابع و کاهش مهاجرت می‌شود.

۴) استراتژی‌های تدافعی (WT): حمایت نظام‌مند از کارآفرینان روستایی و اجرای طرح‌های محیط‌زیستی مانند ترسیب کربن در راستای مقابله با خشکسالی، به‌طور غیرمستقیم باعث ثبات‌بخشی به ساختارهای معیشتی شکننده روستاییان می‌شود. بازمهندسی زیرساخت‌های حمل‌ونقل نیز ایمنی و هزینه‌های جانبی نیروی کار را بهبود می‌بخشد (جدول ۵).

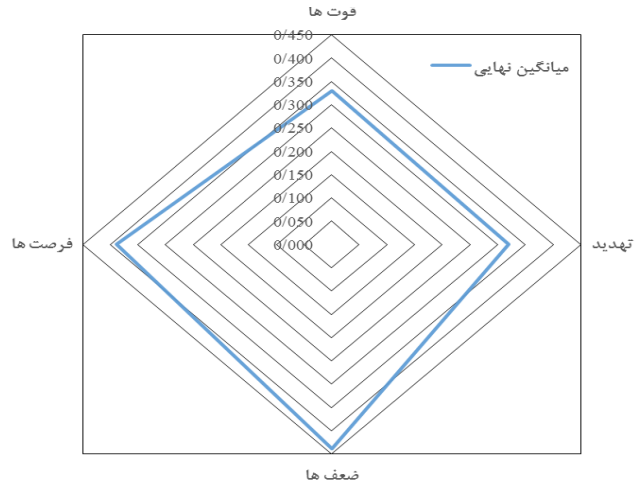
جدول ۵– استراتژی‌های کاهش فقر روستایی در شهرستان میاندوآب

	قوت‌ها (S)	ضعف‌ها (W)
SWOT	S_2– وجود کارگاه‌های فرآوری محصولات و زراعی و باغی S_4– وجود کارخانجات صنعتی و نیمه صنعتی S_{18}– وجود صنایع کارگاهی متعدد در این شهرستان S_{19}– وجود گاوداری‌های نیمه‌صنعتی و صنعتی در روستاها S_{20}– کشت انبوه گندم، جو، سیب، انگور و یونجه S_{22}– وجود کارخانه‌های فرآوری (کارخانه قند، رب گوجه‌فرنگی، بیسکویت‌سازی و ...) S_{23}– وجود زمین‌های زراعی و باغی بسیار حاصلخیز در پیرامون رودخانه‌های زرینه رود و سیمینه‌رود S_{31}– وجود طبیعت بکر در پیرامون رودخانه‌ها	W_8– وجود اقوام مختلف، ترک، کرد و اهل حق W_{13}– تأثیرگذاری تفکر قبیله‌ای بر انتخابات شوراها و گزینش دهیار W_{14}– عدم توسعه گردشگری مذهبی و تاریخی W_{16}– عدم رضایت اکثر قریب به اتفاق کشاورزان از فرایند خرید تضمینی محصولات گندم و شیر W_{19}– کاهش توان سرمایه‌گذاری روستاییان در کسب و کارهای کوچک W_{20}– پایین بودن قدرت پس‌انداز و قدرت خرید W_{28}– خشک شدن آب دریاچه ارومیه و کم آبی شدید در روستاهای نزدیک به دریاچه W_7– کمبود مراکز درمانی و بهداشتی کافی

	S_{25}– وجود کارگاه‌های صنایع چوب و الوار در روستاهای حاشیه شهر میاندوآب	
فرصت‌ها (O)	استراتژی S-O	استراتژی W-O
O_2– وجود مسیرهای دسترسی مناسب به مراکز خرید و خدمات شهرهای اطراف و بهره‌مندی از موقعیت ترانزیتی شهر میاندوآب O_5– وجود کارگاه‌های فرآوری در شهر میاندوآب O_6– بازارهای محلی در شهر میاندوآب و سهولت ارتباط فضایی O_9– وجود پدیده مهاجرت به شهر میاندوآب O_{14}– خرید شیر توسط تاجران غیربومی و ارتباط اقتصادی گسترده با مهاباد O_{16}– توسعه کشاورزی هوشمند و مقاوم به تغییرات اقلیمی O_{18}– اشتغال روستاییان در مشاغل مختلف اداری، صنعتی و خدماتی در میاندوآب O_{21}– وجود رودهای پرآب در حوضه آبریز دریاچه ارومیه.	O_5–S_{20}: توسعه کشاورزی مکانیزه در بخش‌های زراعی و باغی، با بهره‌گیری از منابع آب سطحی و زیرزمینی و استفاده از ظرفیت کارگاه‌های فرآوری موجود در شهر. S_2–O_6: گسترش ارتباطات اقتصادی و بهره‌گیری از موقعیت ترانزیتی شهرستان میاندوآب از طریق دسترسی به شهرهای همجوار همچون مهاباد، ملکان، ارومیه، تبریز، بناب و بوکان، به‌منظور توسعه بازار فرآوری و عرضه محصولات کشاورزی؛ O_{18}–S_{31}: تقویت انواع گونه‌های گردشگری شهرستان و ایجاد مشاغل جدید در زمینه گردشگری روستایی و بوم‌گردی؛ O_9–S_{25}: استفاده از نیروی انسانی بومی و کارگران مهاجر در جهت توسعه صنایع چوب و فرآورده‌های وابسته، متناسب با روند مهاجرت روستاییان به شهر میاندوآب؛ O_{18}–S_{20}: افزایش بهره‌وری محصولات زراعی و باغی (از جمله گندم، جو، سیب، انگور و یونجه) و توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی مرتبط مانند صنایع بوجاری؛ S_{23}–O_2: توسعه حجم صادرات محصولات استراتژیک با تکیه بر منابع طبیعی غنی و توان تولیدی منطقه؛ S_4–O_{14}: گسترش کارگاه‌های فرآوری محصولات دامی و تکمیل زنجیره تولید لبنیات به‌منظور جلوگیری از خروج مواد خام و ایجاد ارزش افزوده در سطح شهرستان؛	W_{20}–O_2: تقویت ارتباطات اقتصادی میان روستاها و شهر میاندوآب و کاهش وابستگی به شهرهای پیرامون، باهدف جلوگیری از خروج سرمایه و ارتقای گردش مالی در داخل منطقه؛ W_{20} –O_2: توسعه مشاغل خدماتی متناسب با موقعیت ترانزیتی و اقتصادی شهر میاندوآب؛ O_9–W_{14}: جلب حمایت دولت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی برای توسعه مشاغل خدماتی و بخش گردشگری، به‌منظور ایجاد اشتغال و کاهش مهاجرت جوانان روستایی؛ W_8–O_6: گسترش تعاملات اقتصادی در زمینه فعالیت‌های کشاورزی و خدماتی، باهدف تقویت پیوندهای اجتماعی و مشارکت بین‌قومیتی در فرآیند توسعه منطقه؛ O_{21}–W_{28}: انتقال و بهره‌برداری بهینه از منابع آب رودخانه‌های زرینه‌رود و سیمینه‌رود برای تأمین آب مورد نیاز روستاهایی که تحت تأثیر خشکی دریاچه ارومیه قرار گرفته‌اند.
تهدیدها (T)	استراتژی S-T	استراتژی W-T
T_3– خزش شهر میاندوآب و ادغام روستاها در بافت کالبدی آن T_4– احداث کارگاه‌های تولیدی، رستوران‌ها، تالارهای پذیرایی، سردخانه‌ها و ... در اراضی حاشیه شهر میاندوآب. T_{13}– سرمایه‌گذاری بیشتر روستاییان در شهرها مانند خرید ملک و ... T_{15}– مشکلات ضمانتی دریافت‌های وام‌های اشتغال‌زایی T_{16}– وجود مشاغل کارگری در شهرهای پیرامون و کاهش رونق افتادن کشاورزی T_{19}– احتمال بروز سیل در برخی از روستاه در اثر طغیان رودخانه‌ها T_{20}– خشک شدن دریاچه ارومیه و خطرات ریزگردهای و از بین برخی از باغات، اراضی و مراتع T_{22}– بروز خشکسالی و کم آبی در سال‌های اخیر T_1– افزایش تعداد تصادفات جاده‌ای به‌دلیل وجود بزرگراه میاندوآب به تبریز و ارومیه	S_{31}–T_{19}: توسعه مسیرهای گردشگری در حاشیه رودخانه زرینه‌رود باهدف بهره‌برداری پایدار از ظرفیت‌های طبیعی و کاهش خطر سیلاب در روستاهای پیرامونی؛ S_{25}–T_3: ایجاد کمربند سبز در اطراف شهر میاندوآب برای جلوگیری از گسترش بی‌رویه شهر به اراضی درجه ۱ کشاورزی و ممانعت از ساخت‌وسازهای غیرمجاز؛ S_{19}–T_{15}: توسعه دامداری‌های صنعتی و نیمه‌صنعتی از طریق تسهیل دریافت وام‌های اشتغال‌زایی و حمایت مالی هدفمند از بهره‌برداران روستایی؛ S_{23}–T_{13}: گسترش کشاورزی هوشمند و مقاوم به تغییرات اقلیمی به‌عنوان زمینه‌ای مناسب برای جذب سرمایه‌گذاران و تقویت پویایی اقتصادی روستاها؛ S_{23}–T_{20}–T_{22}: ترویج الگوی کشت جایگزین (محصولات با نیاز آبی اندک نظیر زعفران، پسته و کشت هیدروپونیک) به‌منظور مقابله با خشکسالی و کاهش آثار ناشی از افت سطح آب دریاچه ارومیه؛ S_2–T_{16}: توسعه کارگاه‌های کوچک و خانگی فرآوری محصولات کشاورزی برای ایجاد اشتغال محلی و کاهش وابستگی فضایی نیروی کار به شهرهای پیرامون؛	T_{13}–W_{14}–W_8: ترویج همبستگی اجتماعی و غلبه بر تعصبات قومی و طایفه‌ای به منظور ایجاد محیطی مساعد برای جذب سرمایه‌گذاری‌های محلی؛ W_{19}–T_{15}: حمایت نظام‌مند دولت از کارآفرینان و صاحبان کسب‌وکارهای کوچک روستایی، از طریق تسهیل فرایندهای پیچیده اداری و اعطای اعتبارات مالی هدفمند جهت دریافت تسهیلات؛ W_{28}–T_{20}: اجرای طرح‌های ترسیب کربن باهدف، حفاظت از محیط‌زیست و ترویج کشت‌های جایگزین کم‌آب‌بر؛ T_{13}–W_7: تقویت سرمایه اجتماعی میان روستاییان و توسعه زیرساخت‌های اساسی به‌عنوان محرک‌هایی برای سرمایه‌گذاری؛ W_7–T_1: بازمهندسی جاده‌های ارتباطی ارومیه–میاندوآب و میاندوآب–تبریز با به‌کارگیری سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی (GIS) و متدهای نوین جهانی، به منظور ارتقای ایمنی و کاهش آمار تصادفات و تلفات جاده‌ای روستاییان.

(مآخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

پس از مشخص شدن استراتژی‌های کاهش فقر روستایی در شهرستان میاندوآب به تحلیل موقعیت استقرارپذیری استراتژیک با استفاده از نمودار تعیین نوع راهبرد پرداخته شد. نتایج نشان داد، در نواحی روستایی شهرستان میاندوآب، مثلث کوچک‌تر (قوت‌ها با میانگین نهایی، ۰/۲۳۶ و تهدیدها با میانگین نهایی، ۰/۳۲۹) بیانگر اولویت راهبردهای رقابتی و تنوع (ST) در این محدوده در راستای کاهش فقر روستایی می‌باشد (نمودار ۱).

نمودار ۱– تعیین موقعیت استقرارپذیری استراتژیک در تحلیل SWOT برای شهرستان میاندوآب

سنجش میزان جذابیت راهبردهای کاهش فقر روستایی

یافته‌ها نشان داد که راهبردهای کاهش فقر روستایی در شهرستان میاندوآب عمدتاً در چهار دسته اقتصادی، نهادی و زیرساختی–فضایی، اجتماعی و طبیعی قرار می‌گیرند؛ به‌گونه‌ای که ۸/۴۷ درصد از راهبردها مربوط به بعد اقتصادی، ۸/۳۴ درصد مربوط به بعد نهادی و زیرساختی–فضایی، ۱۳ درصد مربوط به بعد اجتماعی و ۳/۴ درصد مربوط به بعد طبیعی است. برتری بعد اقتصادی نشان می‌دهد که مسئله فقر روستایی در این شهرستان بیش از هر چیز با ضعف فرصت‌های درآمدی، محدودیت سرمایه‌گذاری، ناپایداری اشتغال و شکنندگی معیشت خانوارهای روستایی پیوند دارد. همچنین سهم قابل‌توجه عوامل نهادی و زیرساختی–فضایی بیانگر آن است که موانع اداری، ضعف بسترهای حمایتی و کمبود زیرساخت‌های مناسب نیز در تداوم فقر نقش تعیین‌کننده‌ای دارند. در این میان، راهبرد حمایت نظام‌مند دولت از کارآفرینان و صاحبان کسب‌وکارهای کوچک روستایی از طریق تسهیل فرایندهای اداری و اعطای اعتبارات مالی هدفمند، با میزان جذابیت ۲/۴۷، در رتبه نخست قرار گرفت. اهمیت این راهبرد از آن جهت است که بسیاری از روستاییان برای ایجاد یا توسعه فعالیت‌های اقتصادی خود با کمبود سرمایه و پیچیدگی‌های اداری مواجه‌اند و بدون حمایت نهادی، امکان بهره‌گیری از ظرفیت‌های محلی برای آنان محدود می‌شود. پس از آن، راهبرد گسترش کشاورزی هوشمند و مقاوم به تغییرات اقلیمی با میزان جذابیت ۲/۴۵ و راهبرد ترویج الگوی کشت جایگزین با محصولات کم‌آب‌بر با میزان جذابیت ۲/۴۰ در اولویت قرار گرفتند که این امر بیانگر تأثیر مستقیم بحران کم‌آبی، افت سطح آب و پیامدهای ناشی از خشک شدن دریاچه ارومیه بر معیشت روستاییان منطقه است. در چنین شرایطی، حرکت به سوی الگوهای جدید و سازگارتر کشاورزی می‌تواند زمینه حفظ تولید، کاهش آسیب‌پذیری و تقویت درآمد روستایی را فراهم کند. همچنین، راهبرد جلب حمایت دولت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی برای توسعه مشاغل خدماتی و گردشگری با میزان جذابیت ۲/۳۹ در زمره راهبردهای مهم قرار گرفت که نشان‌دهنده ضرورت تنوع‌بخشی به اقتصاد روستایی و کاهش وابستگی صرف به کشاورزی است. این موضوع به‌ویژه در شرایطی اهمیت می‌یابد که محدودیت منابع آب و کاهش توان اقتصادی خانوارها، اتکای انحصاری به کشاورزی را با مخاطره روبه‌رو کرده است. در مقابل، راهبرد ترویج همبستگی اجتماعی و غلبه بر تعصبات قومی و طایفه‌ای به‌عنوان کم‌اهمیت‌ترین راهبرد شناسایی شد. این نتیجه لزوماً به معنای بی‌اهمیت بودن این عامل نیست، بلکه نشان می‌دهد پاسخگویان در شرایط کنونی، مسائل اقتصادی، اشتغال، سرمایه و آب را فوری‌تر و ملموس‌تر از مداخلات اجتماعی ارزیابی کرده‌اند. در مجموع، نتایج بیانگر آن است که کاهش فقر روستایی در میاندوآب بیش از هر چیز مستلزم تقویت بنیان‌های اقتصادی، رفع موانع نهادی و سازگاری فعالیت‌های تولیدی با محدودیت‌های محیطی منطقه است (جدول ۷).

جدول ۷– جذابیت نهایی راهبردهای کاهش فقر روستایی در شهرستان میاندوآب

بعد	راهبردها	جذابیت	رتبه	بعد	راهبردها	جذابیت	رتبه
نهادی و زیرساختی – فضایی	حمایت نظام‌مند دولت از کارآفرینان و صاحبان کسب‌وکارهای کوچک روستایی، از طریق تسهیل فرایندهای پیچیده اداری و اعطای اعتبارات مالی هدفمند جهت دریافت تسهیلات	۲/۴۷	۱	اقتصادی	ترویج الگوی کشت جایگزین (محصولات با نیاز آبی اندک نظیر زعفران، پسته و کشت هیدروپونیک) به‌منظور مقابله با خشکسالی و کاهش آثار ناشی از افت سطح آب دریاچه ارومیه	۲/۴۰	۳
	جلب حمایت دولت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی برای توسعه مشاغل خدماتی و بخش گردشگری، به‌منظور ایجاد اشتغال و کاهش مهاجرت جوانان روستایی	۲/۳۹	۴		توسعه کشاورزی مکانیزه در بخش زراعی و باغی، با بهره‌گیری از منابع آب سطحی و زیرزمینی و استفاده از ظرفیت کارگاه‌های فرآوری در شهر میاندوآب	۲/۳۲	۵
	توسعه مشاغل خدماتی متناسب با موقعیت ترانزیتی و اقتصادی شهر میاندوآب	۲/۲۷	۷		توسعه دامداری‌های صنعتی و نیمه‌صنعتی از طریق تسهیل دریافت وام‌های اشتغال‌زایی و حمایت مالی هدفمند از بهره‌برداران روستایی	۲/۲۹	۶
	گسترش ارتباطات اقتصادی و بهره‌گیری از موقعیت ترانزیتی شهرستان میاندوآب از طریق دسترسی به شهرهای همجوار مهاباد، ملکان، ارومیه، تبریز، بناب و بوکان، به‌منظور توسعه بازار فرآوری و عرضه محصولات کشاورزی	۱/۹۶	۱۶		افزایش بهره‌وری محصولات زراعی و باغی (از جمله گندم، جو، سیب، انگور و یونجه) و توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی مرتبط مانند صنایع بوجاری، به‌منظور افزایش درآمد	۲/۲۳	۸
	انتقال و بهره‌برداری بهینه از منابع آب رودخانه‌های زرینه‌رود و سیمینه‌رود برای تأمین آب مورد نیاز روستاهایی که تحت تأثیر خشکی دریاچه ارومیه قرار گرفته‌اند	۱/۹۳	۱۷		توسعه حجم صادرات محصولات استراتژیک با تکیه بر منابع طبیعی غنی و توان تولیدی منطقه	۲/۲۳	۹
	اجرای طرح‌های مؤثر ترسیب کربن باهدف، حفاظت از محیط‌زیست و ترویج کشت‌های جایگزین کم‌آب‌بر	۱/۹۰	۱۸		گسترش کارگاه‌های فرآوری محصولات دامی و تکمیل زنجیره تولید لبنیات به‌منظور جلوگیری از خروج مواد خام و ایجاد ارزش افزوده در سطح شهرستان	۲/۲۲	۱۰
	ایجاد کمربند سبز در اطراف شهر میاندوآب برای جلوگیری از گسترش بی‌رویه شهر به اراضی درجه‌یک کشاورزی و ممانعت از ساخت‌وسازهای غیرمجاز	۱/۸۰	۲۱		توسعه کارگاه‌های کوچک و خانگی فرآوری محصولات کشاورزی (مانند سیب، انگور، گلابی و به) برای ایجاد اشتغال محلی و کاهش وابستگی فضایی نیروی کار روستایی به شهرهای پیرامون	۲/۱۹	۱۱
	بازمهندسی جاده‌های ارتباطی اصلی ارومیه—میاندوآب و میاندوآب—تبریز با به‌کارگیری سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی (GIS) و متدهای نوین جهانی، به منظور ارتقای ایمنی و کاهش آمار تصادفات و تلفات جاده‌ای روستاییان	۱/۷۰	۲۲		تقویت انواع گونه‌های گردشگری شهرستان و ایجاد مشاغل جدید در زمینه گردشگری روستایی و بوم‌گردی	۲/۱۷	۱۲
طبیعی	گسترش کشاورزی هوشمند و مقاوم به تغییرات اقلیمی به‌عنوان زمینه‌ای مناسب برای جذب سرمایه‌گذاران و تقویت پویایی اقتصادی روستاها	۲/۴۵	۲		تقویت ارتباطات اقتصادی میان روستاها و شهر میاندوآب و کاهش وابستگی به شهرهای پیرامون، باهدف جلوگیری از خروج سرمایه و ارتقای گردش مالی در داخل منطقه	۲/۰۵	۱۳
اجتماعی	استفاده از نیروی انسانی بومی و کارگران مهاجر در جهت توسعه صنایع چوب و فرآورده‌های وابسته، متناسب با روند مهاجرت روستاییان به شهر میاندوآب	۲/۰۳	۱۴		گسترش تعاملات اقتصادی در زمینه فعالیت‌های کشاورزی و خدماتی، باهدف تقویت پیوندهای اجتماعی و مشارکت بین‌قومیتی در فرآیند توسعه منطقه	۲/۰۱	۱۵
	تقویت سرمایه اجتماعی میان روستاییان و توسعه زیرساخت‌های اساسی به‌عنوان محرک‌هایی برای سرمایه‌گذاری	۱/۸۴	۲۰		توسعه مسیرهای گردشگری در حاشیه رودخانه زرینه‌رود باهدف بهره‌برداری پایدار از ظرفیت‌های طبیعی و کاهش خطر سیلاب در روستاهای پیرامونی	۱/۸۹	۱۹
	ترویج همبستگی اجتماعی و غلبه بر تعصبات قومی و طایفه‌ای به منظور ایجاد محیطی مساعد برای جذب سرمایه‌گذاری‌های محلی	۱/۵۰	۲۳	–	–	–	–

(مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

۵- بحث و فرجام

پدیده فقر و به‌ویژه فقر روستایی همچنان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین چالش‌های ساختاری و اولویت‌های کلیدی در سیاست‌گذاری‌های توسعه در بسیاری از کشورهای در حال توسعه مطرح است. عدم رفع این معضل، نه تنها پایداری اقتصادی-اجتماعی مناطق روستایی را به مخاطره می‌اندازد، بلکه با تشدید نابرابری فضایی، مهاجرت‌های غیررسمی و تنش‌های اجتماعی، امنیت و توسعه پایدار ملی را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. از این منظر، شناسایی و اولویت‌بندی راهبردهای کاهش فقر که با ویژگی‌های بومی، ظرفیت منابع و محدودیت‌های محیطی هر منطقه مطابقت داشته باشد، یک ضرورت پژوهشی و کاربردی است. لذا، پژوهش حاضر باهدف بررسی و اولویت‌بندی راهبردهای کاهش فقر روستایی در شهرستان میاندوآب تدوین شده است. نتایج حاصله از مطالعات میدانی نشان داد، فقر در نواحی روستایی شهرستان میاندوآب طی سال‌های اخیر شد چشم‌گیری داشته است، پدیده‌ای چندعاملی و درهم‌تنیده است که از ترکیب مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی، نهادی و زیرساختی-فضایی و طبیعی تأثیر می‌پذیرد. تحلیل SWOT با تلفیق دیدگاه‌های مسئولین، کارشناسان و خبرگان محلی و داده‌های میدانی نشان داد که فضاهای روستایی شهرستان میاندوآب از قوت‌های بالایی در حوزه‌ی کشاورزی، منابع آب سطحی و زیرزمینی، صنایع تبدیلی و موقعیت جغرافیایی برخوردار هستند. اما در برابر ضعف‌هایی چون کاهش توان سرمایه‌گذاری روستاییان، پایین بودن قدرت خرید و پس‌انداز و نیز تهدیدهای جدی زیست‌محیطی نظیر خشکسالی‌های متوالی، کم‌آبی شدید، خشک‌شدن دریاچه ارومیه و از بین رفتن پوشش گیاهی آسیب‌پذیر است. همین‌طور، ارزیابی نهایی ماتریس‌های IFE و EFE موقعیت استراتژیک شهرستان را در حوزه فقر روستایی در نقطه راهبرد رقابتی—تنوع (ST) قرار داد؛ بدین معنا که باوجود تهدیدهای محیطی قابل‌توجه، نقاط قوت داخلی شهرستان امکان بهره‌برداری از فرصت‌های توسعه‌ای و کاهش فقر روستایی را فراهم می‌سازد. در همین‌راستا، مهم‌ترین راهبردهای اولویت‌بندی شده در چارچوب ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی (QSPM) برای کاهش فقر روستایی در شهرستان میاندوآب در ابعاد اقتصادی و نهادی و زیرساختی و فضایی گروه‌بندی شده‌اند که ۳۴/۸ درصد راهبردها در زمینه عوامل نهادی و زیرساختی- فضایی، ۴۷/۸ درصد در زمینه عوامل اقتصادی، ۱۳ درصد هم در زمینه عوامل اجتماعی و ۴/۳ درصد هم در زمینه عوامل طبیعی گروه‌بندی شدند که در این میان بیشترین تعداد راهبردها مربوط به عوامل اقتصادی است که نقش مهمی در کاهش فقر در نواحی روستایی دارد. لذا، مهم‌ترین راهبردهای اولویت‌بندی شده برای کاهش فقر روستایی در رتبه‌های ۱ تا ۷ عبارتند از؛

۱) اولویت اول: حمایت نظام‌مند دولت از کارآفرینان و صاحبان کسب‌وکارهای کوچک روستایی، از طریق تسهیل فرایندهای پیچیده اداری و اعطای اعتبارات مالی هدفمند جهت دریافت تسهیلات با میزان جذابیت ۲/۴۷ (عامل نهادی و زیرساختی-فضایی در غالب استراتژی W-T)؛

۲) اولویت دوم: گسترش کشاورزی هوشمند و مقاوم به تغییرات اقلیمی به‌عنوان زمینه‌ای مناسب برای جذب سرمایه‌گذاران و تقویت پویایی اقتصادی روستاها با میزان جذابیت ۲/۴۵ (عامل طبیعی در غالب استراتژی S-T)؛

۳) اولویت سوم: ترویج الگوی کشت جایگزین (محصولات با نیاز آبی اندک نظیر زعفران، پسته و کشت هیدروپونیک) به‌منظور مقابله با خشکسالی و کاهش آثار ناشی از خشکی آب دریاچه ارومیه با میزان جذابیت ۲/۴۰ (عامل اقتصادی در غالب استراتژی S-T)؛

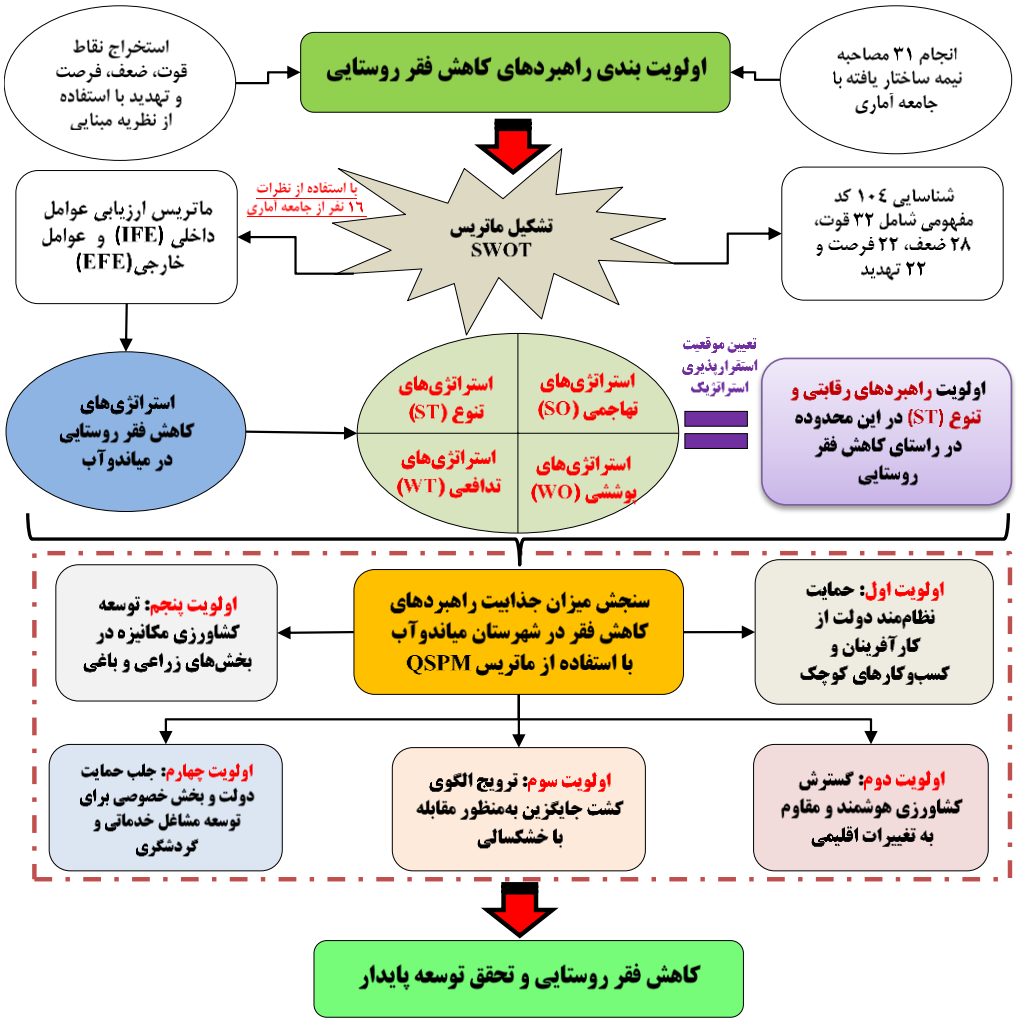
۴) اولویت چهارم: جلب حمایت دولت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی برای توسعه مشاغل خدماتی و بخش گردشگری، به‌منظور ایجاد اشتغال و کاهش مهاجرت جوانان روستایی با میزان جذابیت ۲/۳۹ (عامل نهادی و زیرساختی- فضایی در غالب استراتژی W-O)؛

۵) اولویت پنجم: توسعه کشاورزی مکانیزه در بخش‌های زراعی و باغی، با بهره‌گیری از منابع آب سطحی و زیرزمینی و استفاده از ظرفیت کارگاه‌های فرآوری موجود در شهر میاندوآب با میزان جذابیت ۲/۳۲ (عامل اقتصادی در غالب استراتژی S-O)؛

۶) اولویت ششم: توسعه دامداری‌های صنعتی و نیمه‌صنعتی از طریق تسهیل دریافت وام‌های اشتغال‌زایی و حمایت مالی هدفمند از بهره‌برداران روستایی با میزان جذابیت ۲/۲۹ (عامل اقتصادی در غالب استراتژی S-T)؛

۷) اولویت هفتم: توسعه مشاغل خدماتی متناسب با موقعیت ترانزیتی و اقتصادی شهر میاندوآب با میزان جذابیت ۲/۲۷ (عامل نهادی و زیرساختی– فضایی در غالب استراتژی W-O).

یافته‌ها بیانگر آن است که تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی روستاها با محوریت کشاورزی هوشمند و گردشگری پایدار، تقویت زیرساخت‌های مالی و حمایتی و ارتقای ظرفیت نهادی محلی می‌تواند مسیر پایداری برای کاهش فقر در فضاهای روستایی میاندوآب که عمدتاً مستقیم با این پدیده درگیر هستند، فراهم سازد. به‌طور کلی می‌توان گفت، کاهش پایدار فقر در این شهرستان مستلزم گذار از کشاورزی سنتی به یک الگوی تولیدی مقاوم (ST) و همزمان، تنوع‌بخشی فعالانه به اقتصاد روستایی از طریق گردشگری و خدمات (SO) است. این تحول نیازمند یک بستر حمایتی قوی مالی و نهادی (WO) است تا ظرفیت سرمایه‌گذاری بومی فعال شده و در نهایت، تاب‌آوری اقتصادی منطقه در برابر نوسانات محیطی (به‌ویژه خشکسالی و کم‌آبی) ارتقا یابد. این رویکرد تلفیقی، بر پایه نتایج کمی (QSPM) و همسویی با تحقیقات ملی و بین‌المللی، می‌تواند الگوی توسعه‌ای متناسب با توان‌های بومی شهرستان میاندوآب و نقاط روستایی آن در زمینه کاهش فقر باشد (شکل ۵).

شکل ۵– چارچوب راهبردی یکپارچه بر اساس نتایج پژوهش

با عنایت به نتایج به‌دست آمده می‌توان گفت، نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات؛ حسین[1] و همکاران (۲۰۲۴) در زمینه توسعه بخش کشاورزی و تغییر ساختار بخش کشاورزی از سنتی به مدرن با توجه به سنتی بودن کشاورزی شهرستان میاندوآب، عینالی و همکاران (۱۳۹۶) و اوموالی و وی[2] (۲۰۲۶) در زمینه گسترش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی با حمایت دولت و بخش خصوصی در راستای اشتغال زایی در نقاط روستایی، أسوما[3] (۲۰۲۵) در زمینه اعطای اعتبارات خرد به روستاییان و کارآفرینان در جهت توسعه کسب و کارها، آقایاری‌هیر و ولائی (۱۴۰۰ الف و ب) در بحث تغییر الگوی کشت (با توجه شرایط ناپایدار دریاچه ارومیه و نیاز به کشت محصولات با نیاز آبی کمتر) و راه‌اندازی کسب و کارهای خرد با حمایت از کارآفرینان و صاحبان مشاغل، موزومدار[4] و همکاران (۲۰۲۵) در حوزه استفاده از فناوری نوین و هوشمند در بخش کشاورزی، ارومبان و دی وریس[5] (۲۰۲۴) در زمینه مدیریت ساختار اقتصاد روستایی، رومیانی و همکاران (۱۳۹۵) در خصوص توسعه و گسترش گردشگری و کاهش فقر، صدرموسوی و همکاران (۱۳۹۹) و موزومدار و همکاران (۲۰۲۵)، در زمینه نقش تنوع‌بخشی اقتصاد روستایی در کاهش فقر و ضعف زیرساخت‌های اقتصادی، ژو و لی[6] (۲۰۲۵)، یوکتا و همکاران (۲۰۲۵) و موزومدار و همکاران (۲۰۲۵) در زمینه حمایت‌های دولت از روستاییان و توسعه زیرساخت‌های خدماتی و فناوری در یک راستا قرار دارد. در راستای نتایج پیشنهاداتی در دو سطح علمی و اجرایی به شرح ذیل ارائه شده است؛ ۱) بهتر است در تحقیقات آینده از مدل‌های پویایی‌شناسی سیستم‌ها برای تحلیل سناریوهای کاهش فقر روستایی و بررسی اثرات متقابل عوامل در طول زمان استفاده شود. ۲) انجام مطالعات تطبیقی در مناطق مختلف حوضه آبریز دریاچه ارومیه می‌تواند به سنجش میزان تعمیم‌پذیری الگوی راهبردی استخراج‌شده در این پژوهش کمک کند. ۳) بازنگری در نظام اعتباری روستایی و ارائه تسهیلات بانکی هدفمند برای گذار از کشاورزی سنتی به الگوی کشت هوشمند و محصولات کم‌آب‌بر، همچون زعفران و پسته، در راستای کاهش فقر می‌تواند مفید واقع شود. ۴) ایجاد شبکه‌های کسب‌وکار محلی و خوشه‌های کارآفرینی در بخش خدمات و گردشگری روستایی می‌تواند به تنوع‌بخشی به اقتصاد روستاها و از وابستگی مستقیم معیشت روستاییان به منابع آب و خاک بکاهد.

۶- منابع

آقایاری‌هیر، محسن، و ولائی، محمد. (۱۴۰۰الف). استراتژی‌های کاهش فقر در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان چهاربرج. سومین *همایش ملی چشم انداز توسعه پایدار روستایی در برنامه هفتم توسعه*. خانه اندیشمندان علوم انسانی، تهران، ایران. https://civilica.com/doc/1491148/

آقایاری‌هیر، محسن، و ولائی، محمد. (۱۴۰۰ب). بررسی راهبردهای کاهش فقر در روستاهای مناطق عشایری (مطالعه موردی: شهرستان باروق). *مطالعات برنامه ریزی قلمرو کوچ نشینان*، ۱، ۲ (۲)، ۹۲-۷۵. 20.1001.1.28210530.1400.1.2.8.8

آقایاری‌هیر، محسن، و ولائی، محمد. (۱۴۰۰ ج). تحلیل الگوی فضایی فقر روستایی در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان میاندوآب. *برنامه‌ریزی فضایی*، ۱۱، ۴، ۲۶-۱. ۱۰. ۱۰۸/۲۱۰۸ .sppl.2021.126484.1549

اربونی، زهرا، محمدی یگانه، بهروز، عینالی، جمشید، فراهانی، حسین، و چراغی، مهدی. (۱۴۰۲). اثرات تنوع فعالیت‌های اقتصادی بر ارتقا ظرفیت روستاییان جهت مقابله با خشکسالی در شهرستان زنجان. *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۴(۲)، ۵۶-۶۸. doi: 10.22077/vssd.2023.5723.1139

[1]- Hossain
[2]- Umwali and Wei
[3]- Osuma
[4]- Mozumdar
[5]- Erumban and Vries
[6]- Zhou and Li

افتخاری، سید فرخ، کرمی، آیت اله، و نوری پور، مهدی. (۱۳۹۱). بررسی وضعیت فقر در مناطق روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد. *نشریه اقتصاد کشاورزی*، ۶(۱)، ۱۷۹-۲۰۴. https://www.iranianjae.ir/article_9330.html?lang=fa

ایزدی، علی، طیب نیا، سیدهادی، و بذرافشان، جواد. (۱۴۰۲). تحلیل عوامل موثربر معیشت پایدار خانوارهای روستایی (مطالعه موردی: بخش کشاورزی دهستان رستاق در شهرستان خلیل‌آباد). *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۴(۱)، ۸۴-۱۰۰. doi: 10.22077/vssd.2022.4954.1062

حاجیان، نرگس، و قاسمی، مریم. (۱۴۰۱). راهبردهای تنوع بخشی فعالیت‌های اقتصادی نواحی روستایی در معرض خشکسالی (مطالعه موردی: شهرستان چناران). *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۳(۲)، ۲۵-۴۳. doi: 10.22077/vssd.2022.4972.1072

رومیانی، احمد، عینالی، جمشید، عادی‌پور، مرضیه، و حجی‌پور، محمد. (۱۳۹۵). برآورد و سنجش رابطه اثرگذاری گردشگری با کاهش فقر در مناطق روستایی: مطالعه موردی: روستاهای چنگوره و اسماعیل‌آباد- شهرستان آوج. *فضای گردشگری*، (۲۰)، ۸۱-۹۸. https://search.isc.ac/dl/search/defaultta.aspx?DTC=8&DC=906662

زارع چمازکتی، محمد رضا، کریمی موغاری، زهرا، و زروکی، شهریار. (۱۴۰۱). تاثیر رشد اقتصادی بر فقر: مطالعات تطبیقی برنامه اول و سوم توسعه. *پژوهشنامه اقتصادی*، ۲۲(۸۵)، ۹۵-۱۱۸. https://doi.org/10.22054/joer.2023.71903.1111

سردارشهرکی، علی، و اثنی عشری، هاجر. (۱۴۰۴). تأثیر فقر روستائیان بر ردپای اکولوژیکی به عنوان شاخص تخریب محیط زیست در ایران. *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۶(۴)، ۱-۱۴. doi: 10.22077/vssd.2024.7876.1264

شکوری، علی، و بهرامی، شقایق. (۱۳۹۳). مطالعه تأثیر گردشگری روستایی بر کاهش فقر از منظر معیشت پایدار: مورد روستاهای قلعه نو و کلین شهرستان ری. *توسعه محلی (روستائی-شهری)*، ۶(۱)، ۱-۲۴. doi: 10.22059/jrd.2014.52069

صدرموسوی، میرستار، آقایاری هیر، محسن، و ولائی، محمد. (۱۳۹۸). بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر گسترش فقر روستایی در شهرستان میاندوآب با تکنیک Q. *پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، ۸، ۳ (۲۶)، ۲۷-۴۴. doi: 10.22067/jrrp.v8i3.73055

صدرموسوی، میرستار، آقایاری هیر، محسن، و ولائی، محمد. (۱۳۹۹). تحلیل عوامل موثر بر کاهش فقر در نواحی روستایی شهرستان میاندوآب. *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۹(۴)، ۲۱۶-۱۹۳. http://serd. hu.ac.ir/article-1-3628-fa.html.

عینالی، جمشید، رومیانی، احمد، و صانعی، سمیه. (۱۳۹۶). سرمایه‌گذاری بخش خصوصی: راهبردی برای مبارزه با فقر روستایی؛ موردشناسی: دهستان صائین‌قلعه، شهرستان ابهر. *جغرافیا و آمایش شهری-منطقه‌ای*، ۷(۲۳)، ۱۱۳-۱۲۶. https://doi.org/10.22111/gaij.2017.3228

کوچکی، علیرضا، نصیری محلاتی، مهدی، زارع فیض آبادی، احمد، و جهان بین، محمد. (۱۳۸۳). ارزیابی تنوع نظام‌های زراعی ایران. *فصلنامه پژوهش و سازندگی زراعت و باغبانی*، ۱۷ (۶۳)، ۷۰-۸۳. https://ecc.isc.ac/showJournal/208/2420/24267

محمدی، یاسر، هدایتی نیا، سعید، حسن پور، کبری، و بیاناتی، نسرین. (۱۳۹۹). شناسایی و اولویت‌بندی راهبردهای توسعه در مناطق روستایی بر مبنای رویکرد برنامه‌ریزی استراتژیک، مورد مطالعه شهرستان اسدآباد، استان همدان. *مجله جغرافیا و توسعه*، ۱۸(۶۱)، ۱۷۷-۲۰۴. doi: 10.22111/GDIJ.2021.5848

محمدی‌یگانه، بهروز، و ولائی، محمد (۱۳۹۳). تنوع بخشی به اقتصاد روستاها جهت تحقق توسعه پایدار. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۳، ۲(۸)، ۵۴ -۷۰. URL: http://serd. hu.ac.ir/article-1-2013-fa.html

ولائی، محمد (۱۳۹۸). *الگوسازی فضایی کاهش فقر روستایی با تأکید بر تنوع بخشی اقتصاد روستایی؛ مطالعهٔ موردی: شهرستان میاندوآب*. رسالهٔدکتری، دانشگاه تبریز، دانشکدهٔ برنامه‌ریزی و علوم محیطی. https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/fa502587e7d9d3ea333b7a1d1b27069f

ولائی، محمد، منافی آذر، رضا، و عبدالهی، عبدالله. (۱۳۹۹). کاهش تراز آب دریاچه ارومیه و ناپایداری روستاهای پیرامون (مورد مطالعه: شهرستان‌های آذرشهر و میاندوآب). *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۱(۲)، ۲۳-۴۰. doi: 10.22077/vssd.2020.3835.1010

References

Adetoro, A.A., Ngidi, M.S.C., Danso-Abbeam, G., Ojo, T.O., Ogundeji, A.A. (2022). Impact of irrigation on welfare and vulnerability to poverty in South African farming households. *Scientific African*, 16, 1-16. https://doi.org/10.1016/j.sciaf.2022.e01177.

Aghayari Hir, M., & Valaei, M. (2021a). Strategies for Reducing Poverty in Rural Settlements of Chaharborj County. *Proceedings of the 3rd National Conference on the Perspective of Sustainable Rural Development in the Seventh Development Plan, House of Humanities Thinkers, Tehran, Iran.* https://civilica.com/doc/1491148/. (In Persian)

Aghayari Hir, M., & Valaei, M. (2021b). Strategies for Reducing Poverty in Villages of Nomadic Regions: A Case Study of Baruq County. *Journal of Planning Studies in Nomadic Territories*, 1(2), 75–92. 20.1001.1.28210530.1400.1.2.8.8. (In Persian)

Aghayari Hir, M., & Valaei, M. (2021c). Analysis of the Spatial Pattern of Rural Poverty in the Rural Settlements of Miyandoab County. *Spatial Planning Quarterly*, 11(4), 1–26. 10.22108/sppl.2021.126484.1549 (In Persian)

Alkire, S., Fang. Y. (2019). Dynamics of multidimensional poverty and uni-dimensional income poverty: an evidence of stability analysis from China. *Soc. Indic. Res*. 142 (2019), 25–64. https://doi.org/10.1007/s11205-018-1895-2.

Arboni, Z. , Mohamadi Yeghaneh, B. , Einali, J. , Farahani, H. and Cheraghi, M. (2023). Evaluation of the effects of the diversity of economic activities on improving the capacity of villagers to deal with the effects of drought, case study: Zanjan township. *Quarterly Journal of Village and space sustainable development (VSSD)*, *4*(2), 56-68. doi: 10.22077/vssd.2023.5723.1139. (In Persian).

Bisiriyu, S. O., Devaguptapu, A., Malik, M. H. (2026). Effect of Globalization on Poverty Reduction: Global Threshold Evidence for Achieving Sustainable Development Goal 1. *Research in Globalization*, 12, 100329. https://doi.org/10.1016/j.resglo.2025.100329.

Cai, G., Yao, T., & Wang, X. (2025). Market accessibility and poverty alleviation: Evidence from China. *Journal of Asian Economics*, 100, 1–23. https://doi.org/10.1016/j.asieco.2025.102002.

Danso-Abbeam, G. (2025). Crop diversification and multidimensional poverty in rural Ghana: the empirical linkages. *Sustainable Futures*, 10, 101122. https://doi.org/10.1016/j.sftr.2025.101122.

Danso-Abbeam, G. (2025). Crop diversification and multidimensional poverty in rural Ghana: the empirical linkages. *Sustainable Futures*, 10, 101122. https://doi.org/10.1016/j.sftr.2025.101122.

Du, H, Cai, Y and Zhang, Q. (2026). Dispossessing the vulnerable or building resilience? Assessing the long-term impacts of rural land expropriation on poverty alleviation sustainability in China. *Habitat International*, 167, 103633. https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2025.103633.

Ebwanga Kake, A. P., Wung, E. A., Kountchou, A. M., Nanfosso, R. T. (2026). Cocoa Farming and Rural Livelihoods in Cameroon: Strategic Pathways to Poverty Reduction and Food Security. *Strategic Business Research*, Available online 9 February 2026, 100082. https://doi.org/10.1016/j.sbr.2026.100082

Eftekhari, S. F., Karami, A. A., & NooriPour, M. (2012). Study of poverty situation in rural areas of Kohgilouyeh va Boyerahmad province. Journal of Agricultural Economics, 6(1), 179–204. https://www. ranianjae.ir/article_9330.html?lang=fa (In Persian).

Einali, J., Romiyani, A., & Saneiee, S. (2017). Investment of private sector is a strategy for fighting against rural poverty Case Study: Saien Ghale Village - Abhar city. *Journal of Geography and Territorial Spatial Arrangement, 7*(23), 113–126. https://doi.org/10.22111/gaij.2017.3228 (In Persian)

Erumban, A.A. and Vries, G. J. d. (2024). Structural change and poverty reduction in developing economies. *World Development*, 181, 106674. https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2024.106674.

Hadj, M.K.B., Ben Rejeb, J.E. (2015). Microfinance and Poverty Reduction: A Review and Synthesis of Empirical Evidence, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 195, 705 – 712. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.06.339.

Hajiyan, N., & Ghasemi, M. (2022). Strategies for diversification of economic activities in drought-prone rural areas (Case study: Chenaran County). *Quarterly Journal of Village and space sustainable development (VSSD), 3*(2), 25–43. https://doi.org/10.22077/vssd.2022.4972.1072 (In Persian)

Hossain, M., Mendiratta, V., Savastano, S. (2024). Agricultural and rural development interventions and poverty reduction: Global evidence from 16 impact assessment studies. *Global Food Security*, 43, 100806. https://doi.org/10.1016/j.gfs.2024.100806.

Hou, J., and Liu, Y. (2024). Assessing the impact of rural E-commerce on regional poverty alleviation: A spatial spillover analysis. *International Review of Economics & Finance*, 94, 103399. https://doi.org/10.1016/j.iref.2024.103399.

Imai, K. S., Gaiha, R., Thapa, G, (2015). Does non-farm sector employment reduce rural poverty and vulnerability? Evidence fromVietnam and India. *Journal of Asian Economics*, 36 (2015), 47–61. 10.1016/j.asieco.2015.01.001

Izadi, A., Tayebnia, S. H., & Bazrafshan, J. (2023). Investigating Factors Affecting the Sustainable Livelihood of Rural Households: A Case Study of Agricultural Section of Rostaq Rural District in Khalilabad County. *Quarterly Journal of Village and space sustainable development (VSSD), 4*(1), 84–100. https://doi.org/10.22077/vssd.2022.4954.1062 (In Persian)

Kouchaki, A. R., Nasiri Mahallati, M., Zare Feizabadi, A., & Jahanbin, M. (2004). Evaluating the diversity of Iranian cropping systems. *Quarterly Journal of Research and Development of Agriculture and Horticulture, 17*(63), 70–83. https://ecc.isc.ac/showJournal/208/2420/24267 (In Persian)

Kuntjorowati, E., Andari, S., Amarta Prayoga, R., Husmiati, Y. Saraswati, S., Siti, F., Andayani, L., Yuniarti, L., Suryani a, Nurul Hakim, F. (2024). Effectiveness of strengthening social protection and security programs in alleviating poverty in rural areas through multi-sector partnerships. *Heliyon*, 10, 23, e40485. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e40485.

Leng, G. X., Feng, X.-L., Qiu, H.G. (2021). Income effects of poverty alleviation relocation program on rural farmers in China. *Journal of Integrative Agriculture, 20(4)*, 891-904. https://doi.org/10.1016/S2095-3119(20)63583-3.

Li, S. and Zhu, M. (2026). Changes in poverty of the rural elderly in China, 2002–2018. *Journal of Asian Economics*, 103, 102110. https://doi.org/10.1016/j.asieco.2025.102110.

LI, S.-P., DONG, Y.-Q., ZHANG, L.-X., LIU, C.-F. (2021). Off-farm employment and poverty alleviation in rural China. *Journal of Integrative Agriculture, 20*, 943-952. https://doi.org/10.1016/S2095-3119(21)63616-X.

Mohammadi Yeganeh., B. And Valaei., M. (2014). Variation in rural economy as a means of achievement of sustainable development Case: northern Marhamat Abad in Miandoab. *serd 2014*; 3 (8):54-70. URL: http://serd.khu.ac.ir/article-1-2013-fa.html. (In Persian)

Mohammadi, Y., HedayatiNia, S., Hassanpour, K., & Bayanati, N. (2020). Identification and Prioritization of Development Strategies in Rural Areas Based on Strategic Planning Approach: Case Study of Asadabad Town, Hamedan Province. *Journal of Geography and Development, 18*(61), 177–204. https://doi.org/10.22111/GDIJ.2021.5848 (In Persian)

Mozumdar, L., Lindgren, S., & Nishat, N. (2025). Modern agrotechnology, women's empowerment and poverty reduction nexus: Mediation of farm performance; empirical evidence on BAU-STR dryer. *World Development Perspectives*, *37*, 100673. https://doi.org/10.1016/j.wdp.2025.100673.

Nzasabayezu, O., Prakash, S. K. J., & M.V, R. P. (2024). A study of poverty alleviation strategies for sustainable development: A scientometric analysis. *Heliyon*, *10*(13), e33469. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e33469

Onyeyirichi, O. A and Deepika, M.G. (2025). Rural multidimensional poverty and livelihood mix: A micro level study in Bihar, India. *Heliyon*, 11, 4, 28, e42772. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2025.e42772.

Osuma, G. (2025). The impact of financial inclusion on poverty reduction and economic growth in Sub-Saharan Africa: A comparative study of digital financial services. *Social Sciences & Humanities Open*, *11*, 101263. https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2024.101263

Romiyani, A., Einali, J., Adipour, M., & Hajipour, M. (2016). Estimation and measurement of the relationship between tourism impact and poverty reduction in rural areas: A case study of Changureh and Esmailabad villages, Avaj County. *Journal of Tourism Space, (20)*, 81–98. https://search.isc.ac/dl/search/defaultta.aspx?DTC=8&DC=906662 (In Persian)

Sadr Mousavi, M. S., Aghayari Hir, M. and Valaei, M. (2019). Investigating and Analyzing Factors Causing the Spreading out of Rural Poverty in Miyandoab County through the Application of Q Technique. *Journal of Research and Rural Planning*, *8*(3), 27-44. doi: 10.22067/jrrp.v8i3.73055. (In Persian)

Sadrmousavi M S, Aghayarihir M, Valaei M. (2021). Affecting factors in poverty reduction in rural areas in Miandoab County. *serd 2021; 9* (34):193-216. URL: http://serd.khu.ac.ir/article-1-3628-fa.html. (In Persian)

Sardar Shahraki, A., & Esni Ashahri, H. (2025). The Impact of Rural Poverty on the Ecological Footprint as an Indicator of Environmental Degradation in Iran. *Quarterly Journal of Village and space sustainable development (VSSD), 6*(4), 1–14. https://doi.org/10.22077/vssd.2024.7876.1264 (In Persian)

Shakouri, A., & Bahrami, S. (2014). Studying the impact of rural tourism on poverty reduction from the perspective of sustainable livelihoods: The case of Qale-e-No and Klin villages in Rey County. *Local Development (Rural-Urban), 6*(1), 1–24. https://doi.org/10.22059/jrd.2014.52069 (In Persian)

Umwali, B and Wei, Y. (2026). Reassessing the potential of FDI for poverty reduction in Africa: A replication and extension of Gohou and Soumar´e (2012). *Journal of International Management,* Available online 22 January 2026, 101337. https://doi.org/10.1016/j.intman.2026.101337.

United Nations Development Programme (2020). Goal 1: No Poverty. *United Nations Development Programme (UNDP). Retrieved 17*, September 2020. https://www.un.org/sustainabledevelopment/poverty/

Valaei, M. (2019). *Spatial modeling of rural poverty reduction with an emphasis on diversifying the rural economy: A case study of Miyandoab County (Doctoral dissertation)*. University of Tabriz, Faculty of Planning and Environmental Sciences. https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/fa502587e7d9d3ea333b7a1d1b27069f (In Persian).

Velaei, M. , Manafiazar, R. and Abdullahi, A. (2020). Decrease in Water Level of Lake Urmia and Sustainability of Adjacent Villages: The Case of Azarshahr and Miandoab. *Quarterly Journal of Village and space sustainable development (VSSD)*, 1(2), 23-40. doi: 10.22077/vssd.2020.3835.1010. (In Persian).

Vera-Toscano, E., Shucksmith, M., & Brown, D. L. (2020). Poverty dynamics in Rural Britain 1991–2008: Did Labour's social policy reforms make a difference. *Journal of Rural Studies*. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.02.003.

Wan, G., Hu, X., & Liu, W. (2021). China's poverty reduction miracle and relative poverty: Focusing on the roles of growth and inequality. *China Economic Review, 68 (1/3)*, Article 101643. https://doi.org/10.1016/j.chieco.2021.101643.

Wang, X., Wang, Y., Zhao, Y. (2022). Financial permeation and rural poverty reduction Nexus: Further insights from counties in China. *China Economic Review*, Volume 76, 101863. https://doi.org/10.1016/j.chieco.2022.101863.

World Bank Poverty and Inequality Platform (2024). *https://ourworldindata.org/ grapher/total-population-in-extreme-poverty?utm_source*.

World bank, (2022). *Agriculture and food. Available at*: https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/overview#:~:text=Growth_20in_20the_20agriculture_20sector,more_20than_202_25_20of_20GDP.

World Bank. (2021). *Going above and beyond to end poverty: new ways of measuring poverty shed new light on the challenges ahead [2021-1-20]*. https://www.worldbank.org.

Yokota, K., Komaki, Y., Komori, A., Nagasawa, S., Okuaki. S. (2025). The internet and poverty alleviation in Indonesia: Urban-rural disparities in a dual economy. *Journal of Asian Economics*, 100, 102024. https://doi.org/10.1016/j.asieco.2025.102024.

Zare Chamazakti, M. R., Karimi Moughari, Z., & Zaroki, S. (2022). The Impact of Economic Growth on Poverty: A Comparative Study of the First and Third Development Plans. *Journal of Economic Research, 22*(85), 95–118. https://doi.org/10.22054/joer.2023.71903.1111 (In Persian).

Zhao, T., Liu, Y., Ren, Q. (2025). State-led digital governance, digital inclusive finance, and rural poverty. *Finance Research Letters*, 86, Part G, 108876. https://doi.org/10.1016/j.frl.2025.108876.

Zhou, Y. and Li, Y. (2025). Is rural pension insurance the effective way to reduce rural relative poverty. *Elsevier International Review of Economics & Finance*, 104, 104601. https://doi.org/10.1016/j.iref.2025.104601